

BERETNING OG INDSTILLING

I

DEN TJENSTLIGE UNDERSØGELSE

I ANLEDNING AF SPAR NORD-SAGEN

INDHOLDSFORTEGNELSE.

I. Indledning. Iværksættelsen af den tjenstlige undersøgelse og undersøgelsens gennemførelse	s.	1.
II. Afgrænsning af den tjenstlige undersøgelse	s.	4.
A. Forhold 1 og 2. Sparekassen Nordjyllands overtagelse af aktiver og passiver fra Himmerlandsbanken	s.	4.
B. Forhold 3 og 4. Bikubens fusion med Sparekassen Sydjylland og overtagelse af aktiver og passiver fra Bornholmerbanken	s.	5.
C. Forhold 5 og 6. Sagsforløbet efter den 23. august 1993	s.	6.
III. Forhold 3 og 4. Bikubens fusion med Sparekassen Sydjylland og overtagelse af aktiver og passiver fra Bornholmerbanken	s.	8.
1. Baggrunden for den tjenstlige undersøgelses iværksættelse	s.	8.
2. Sagsfremstilling og de vigtigste dokumenter vedrørende Bikubens fusion med Sparekassen Sydjylland	s.	12.
3. Sagsfremstilling og de vigtigste dokumenter vedrørende Bikubens overtagelse af aktiver og passiver fra Bornholmerbanken	s.	17.

4. Senere sagsbehandling i Told- og Skattestyrelsen i relation til Bikubens overtagelse af Sparekassen Sydjylland og Bornholmerbanken	s. 23.
5. Jørgen Egelunds fremstilling og retsopfattelse	s. 31.
6. Forhørslederens vurdering	s. 34.
a. Den skatteretlige behandling af tab og hensættelser	s. 35.
b. Kommentar til Jørgen Egelunds retsopfattelse	s. 41.
c. Vurdering af hvilke overvejelser Jørgen må antages at have gjort sig i forhold 3 og 4	s. 42.
d. Forhørslederens konklusion.	s. 47.
IV. Forhold 1 og 2. Sparekassen Nordjyllands overtagelse af aktiver og passiver fra Himmerlandsbanken	s. 51.
1. Baggrunden for den tjenstlige undersøgelses iværksættelse	s. 51.
2. Temaet for undersøgelsen	s. 54.
3. Forløbet fra fredag den 20. august til tidlig mandag morgen den 23. august 1993	s. 56.
4. Forhørslederens vurdering af forhold 1	s. 91.
a. Vurdering af det tilsigtede indhold af telefakskrivelsen af 23. august 1993	s. 91.
b. Forhørslederens vurdering	s. 93.
- Carsten Jarlov	s. 94.
- René Mikkelsen	s. 96.
- Jørgen Egelund	s. 98.
5. Forhørslederens vurdering af forhold 2.	s. 102.

V. Forhold 5 og 6. Sagsforløbet efter den 23. august 1993	s. 103.
1. Baggrunden for den tjenstlige undersøgelses iværksættelse	s. 103.
2. Temaet for tjenstlige undersøgelse	s. 107.
3. De kritiserede notater m.v. og baggrunden for deres udarbejdelse	s. 108.
4. Forhørslederens vurdering af forhold 5.	s. 143.
- Carsten Jarlov	s. 145.
- René Mikkelsen	s. 145.
- Jørgen Egelund	s. 146.
5. Forhørslederens vurdering af forhold 6.	s. 147.
VI. Forhørslederens samlede konklusion og indstilling	s. 149.
- Eigil Mølgaard og Peter Sylvest Larsen	s. 149.
- Carsten Jarlov	s. 149.
- René Mikkelsen	s. 150.
- Jørgen Egelund	s. 150.
VII. Omkostningerne i forbindelse med den tjenstlige undersøgelse	s. 152.

I. Indledning. Iværksættelsen af den tjenstlige undersøgelse og undersøgelsens gennemførelse.

På baggrund af konklusionen i beretning af 19. september 1994 fra Undersøgelsesretten vedrørende visse forhold i forbindelse med Sparekassen Nordjyllands overtagelse af engagementer fra Himmerlandsbanken - i det følgende betegnet som Spar Nord-sagen - besluttede Skatteministeriet og Erhvervsministeriet i skrivelser af 27. december 1994, at der skulle indledes en tjenstlig undersøgelse efter reglerne i tjenstemandslovens kap. 4 mod direktør Carsten Jarlov, direktør René Mikkelsen og kontorchef Jørgen Egelund, alle dengang Told- og Skattestyrelsen, samt direktør Eigil Mølgaard og vicedirektør Peter Sylvest Larsen, begge dengang Finanstilsynet. Der er efterfølgende sket følgende ændringer i tjenstemændenes ansættelsesforhold: Carsten Jarlov tiltrådte den 1. november 1995 en stilling som direktør i Slots- og Ejendomsstyrelsen. René Mikkelsen tiltrådte den 1. juli 1995 en stilling som kommitteret i Skatteministeriets departement. Eigil Mølgaard har fra 1. januar 1997 været direktør i Økonomiministeriet. Jørgen Egelunds og Peter Sylvest Larsens ansættelsesforhold er uændrede.

Ved den tjenstlige undersøgelse skulle det klarlægges, om de pågældende havde gjort sig skyldige i en tjensteforseelse ved den 23. august 1993 at have givet Sparekassen Nordjylland tilsagn om et skattemæssigt hensættelsesbeløb til fradrag på 173 mio. kr., jf. konklusionen i beretningen fra undersøgelsesretten i Spar Nord-sagen.

I skrivelse af 18. januar 1995 anmodede Skatteministeriet og Erhvervsministeriet under henvisning til tjenstemandslovens § 20, stk. 2, 2. pkt., præsidenten for Østre Landsret om at udpege en forhørsleder til at afgive indstilling om sagens afgørelse, herunder om betaling af de med sagen forbundne omkostninger. Den 27. januar 1995 udpegede præsidenten undertegnede, landsdommer Preben Kistrup, til som forhørsleder at forestå den tjenstlige undersøgelse.

Tidligere landsdommer, nu højesteretsdommer Lene Pagter Kristensen, har bistået forhørslederen i forbindelse med undersøgelsen, og dommerfuldmægtig Morten Larsen har været sekretær for den tjenstlige undersøgelse.

Med henvisning til sagens karakter indstillede forhørslederen til de 2 ministerier, at der blev beskikket en repræsentant for administrationen, og ved skrivelse af 8. marts 1995 blev dette hverv i medfør af tjenestemandslovens § 20, stk. 3, herefter overdraget advokat John Petersen.

Tjenestemændene har under undersøgelsen været bistået af biddere - direktør Carsten Jarlov og direktør René Mikkelsen af advokat Gunnar Homann, kontorchef Jørgen Egelund af advokat Torben Vistisen og direktør Eigil Mølgaard og vicedirektør Peter Sylvest Larsen af advokat Per Magid og advokat Poul Heidmann.

Der var i skrivelserne til tjenestemændene taget forbehold for udvidelse af den disciplinære undersøgelse til at omfatte deres deltagelse i den sagsbehandling, der fandt sted efter tilsagnet af 23. august 1993 til Sparekassen Nordjylland, ligesom der var taget forbehold for at inddrage deres deltagelse i Sparekassen Bikubens overtagelse af Bornholmerbanken i 1992.

Med henvisning til disse forbehold besluttede Skatteministeriet i skrivelse af 14. marts 1996 at udvide den tjenstlige undersøgelse mod kontorchef Jørgen Egelund til også at omfatte hans behandling af Bikubens overtagelse af Bornholmerbanken og i forlængelse heraf tillige hans behandling af Bikubens overtagelse af Sparekassen Sydjylland i 1991.

Endvidere besluttede Boligministeriet ved skrivelse af 19. juni 1996 og Skatteministeriet ved skrivelse af 20. juni 1996 at udvide undersøgelsen mod direktør Carsten Jarlov, direktør René Mikkelsen og kontorchef Jørgen Egelund til at omfatte dele af deres behandling af Spar Nord-sagen i perioden efter den 23. august og frem til den 4. november 1993.

Efter anmodning fra Skatteministeriet blev disse nye forhold inddraget under den allerede indledte tjenstlige undersøgelse.

Den tjenstlige undersøgelse har afholdt 21 retsmøder, alle for lukkede døre.

Administrationens repræsentant har samlet de dokumenter, der er fremlagt under den tjenstlige undersøgelse, i 2 bilagshæfter, hvoraf det ene indeholder dokumenterne vedrørende forhold 1, 2, 5 og 6, og det andet vedrørende forhold 3 og 4.

Der er enighed om, at alt fremlagt materiale kan anses for dokumenteret.

De forklaringer, som tjenestemændene har afgivet for undersøgelsesretten i Spar Nord-sagen, er dokumenteret i uddrag.

Derefter har tjenestemændene på ny afgivet forklaring. Der er endvidere afgivet vidneforklaring af fuldmægtig Philip Noes og fuldmægtig Bjarne Knudsen, begge Told- og Skattestyrelsen, samt af tidligere skatteminister Ole Stavad.

Forklaringerne er optaget på bånd bortset fra de forklaringer, der blev afgivet den 29. april 1997, hvor båndoptagelse af tekniske grunde ikke var mulig. På grundlag af båndoptagelserne og forhørsrettens notater er der udarbejdet referater af forklaringerne. Tjenestemændene og bisidderne har fået tilsendt referaterne til vedståelse, og referaterne er herefter som vedstået indgået i forhørsprotokollen.

Efter bevisførelsens afslutning har administrationens repræsentant samt bisidderne afgivet skriftlige procedureindlæg. Der har ikke været afholdt mundtlig procedure.

Forhørsprotokollen samt indlæggene fra administrationens repræsentant og bisidderne er medtaget som bilag til beretningen.

II. Afgrænsning af den tjenstlige undersøgelse.

Administrationens repræsentant har for hvert enkelt af de forhold, der er inddraget i undersøgelsen, i nedennævnte tilkendegivelser præciseret, hvor i sagsforløbet det gøres gældende, at der er begået tjensteforseelser:

A. Forhold 1 og 2 - Sparekassen Nordjyllands overtagelse af aktiver og passiver fra Himmerlandsbanken

Tilkendegivelse af 12. september 1995:

"Det tilkendegives herved direktør Carsten Jarlov, kommitteret René Mikkelsen, kontorchef Jørgen Egelund, direktør Eigil Mølgaard og vicedirektør Peter Sylvest Larsen, at der ved denne disciplinære undersøgelse skal tages stilling til, om de har begået tjensteforseelser under følgende nærmere omstændigheder:

1.

Carsten Jarlov, René Mikkelsen og Jørgen Egelund ved som embedsmænd i Told- og Skattestyrelsen at være ansvarlige for, at Told- og Skattestyrelsen den 23. august 1993 kl. 03.39 i strid med skattelovgivningen over for Sparekassen Nordjylland samtykkede i, at et ekstraordinært hensættelsesbeløb på 173 mio kr. på de af Himmerlandsbankens engagementer, som Sparekassen Nordjylland skulle overtage fra Himmerlandsbanken i forbindelse med sparekassens overtagelse af visse aktiver og passiver fra Himmerlandsbanken, kunne indgå i Sparekassen Nordjyllands fremtidige opgørelse af den skattepligtige indkomst.

2.

Eigil Mølgaard og Peter Sylvest Larsen ved som direktør og vi-

cedirektør i Finanstilsynet i forbindelse med forhandlingerne fra den 20. til den 23. august 1993 om Sparekassen Nordjyllands overtagelse af visse aktiver og passiver fra Himmerlandsbanken at have undladt til Carsten Jarlov, René Mikkelsen og Jørgen Egelund at oplyse,

- at Sparekassen Nordjylland betingede sig, at overdragelsen skulle ske uden omkostninger for sparekassen,
- at passiverne efter de ekstraordinære hensættelser på 173 mio kr. oversteg aktiverne med et betydeligt beløb,
- at Sparekassen Nordjylland betingede sig, at sparekassen blev kompenseret for denne underbalance, og
- at sparekassen som alternativ til overførslen af hensættelsesbeløbet på 173 mio kr. betingede sig en kontant kompensation på 41 mio kr.,

idet disse oplysninger efter Carsten Jarlovs, René Mikkelsens og Jørgen Egelunds opfattelse var relevante ved meddelelsen af ovennævnte i forhold 1 nævnte samtykke, og idet det var eller burde have været Eigil Mølgaard og Peter Sylvest Larsen bekendt, at disse oplysninger var afgørende."

B. Forhold 3 og 4 - Bikubens fusion med Sparekassen Sydjylland og overtagelse af aktiver og passiver fra Bornholmerbanken

Tillægstilkendegivelse I af 26. juli 1996:

"Det tilkendegives herved **kontorchef Jørgen Egelund**, at der ved den disciplinære undersøgelse i anledning af Sparekassen Nordjyllands overtagelse af visse aktiver og passiver fra Himmerlandsbanken tillige skal tages stilling til, om han har begået tjenesteforseelser i forbindelse med Sparekassen Bikubens fusion med Sparekassen Sydjylland og Sparekassen Bikubens køb af visse aktiver og passiver fra Bornholmerbanken under føl-

gende nærmere omstændigheder:

3.

ved i skrivelse af 26. juni 1991 som kontorchef i Told- og Skattestyrelsen i strid med skattelovgivningen over for Sparekassen Bikuben at have tiltrådt, at et ekstraordinært hensættelsesbeløb på 500 mio kr. på engagementer i Sparekassen Sydjylland, med hvem Sparekassen Bikuben som fortsættende selskab fusionerede - selskabsretligt pr. 1. januar 1991 - skattemæssigt kunne føres til udgift i Sparekassen Bikubens regnskab for 1991.

4.

ved i skrivelse af 12. februar 1992 som kontorchef i Told- og Skattestyrelsen i strid med skattelovgivningen over for Sparekassen Bikuben at have tiltrådt, at et ekstraordinært hensættelsesbeløb på 125,7 mio kr. på Bornholmerbankens engagementer, som Sparekassen Bikuben skulle overtage fra Bornholmerbanken i forbindelse med sparekassens overtagelse af visse aktiver og passiver fra Bornholmerbanken, skattemæssigt kunne føres til udgift i Sparekassen Bikubens regnskab for 1992."

C. Forhold 5 og 6 - Sagsforløbet efter den 23. august 1993

Tillægstilkendegivelse II af 26. juli 1996:

"Det tilkendegives herved **direktør Carsten Jarlov, kommitteret René Mikkelsen og kontorchef Jørgen Egelund**, at der ved den disciplinære undersøgelse i anledning af Sparekassen Nordjyllands overtagelse af visse aktiver og passiver fra Himmerlandsbanken og for kontorchef Jørgen Egelunds vedkommende tilfælde Sparekassen Bikubens fusion med og overtagelse af visse aktiver og passiver fra henholdsvis Sparekassen Sydjylland og Bornholmerbanken, tillige skal tages stilling til, om de har begået tjenesteforseelser i forbindelse med sagen om Sparekassen Nordjyllands overtagelse af visse aktiver og passiver fra Himmerlandsbanken under følgende nærmere omstændigheder:

5.

ved som embedsmænd i Told- og Skattestyrelsen i notater af 7., 8. og 12. oktober 1993 til skatteministeren - til brug for dennes information af Folketinget om omstændigheder i forbindelse med Sparekassen Nordjyllands overtagelse af visse aktiver og passiver fra Himmerlandsbanken - at have undladt at give ministeren fyldestgørende og dækkende oplysninger om gældende skatteretlige regler om forskellene mellem på den ene side reglerne for skattefrie fusioner og på den anden side reglerne for skattepligtige fusioner og køb af enkelte aktiver og herunder undladt på fyldestgørende måde at redegøre for købesummens betydning i en sag som den foreliggende for det overtagende pengeinstituts hensættelsesgrundlag på overtagne engagementer, og

6.

ved sidst i oktober 1993 som embedsmænd i Told- og Skattestyrelsen i forbindelse med udarbejdelsen af udkastet til svar på spørgsmål S 114 af 22. oktober 1993 til statsministeren at have undladt på fyldestgørende og dækkende måde at oplyse om uenigheden mellem Sparekassen Nordjylland og skattemyndighederne om forståelsen og retsvirkningerne af Told- og Skattestyrelsens telefaxskrivelse af 23. august 1993."

I det følgende er de enkelte forhold behandlet i kronologisk rækkefølge.

III. Forhold 3 og 4. Bikubens fusion med Sparekassen Sydjylland og overtagelse af aktiver og passiver fra Bornholmerbanken.

Den tjenstlige undersøgelse vedrørende disse forhold retter sig mod Jørgen Egelund.

1. Baggrunden for den tjenstlige undersøgelses iværksættelse.

Den 1. marts 1995 anmodede skatteministeren Told- og Skattestyrelsen om at forestå en undersøgelse af samtlige overdragelser af pengeinstitutter i perioden 1984 - 1993 med henblik på at få belyst, hvilke skattemæssige regelsæt, der var anvendt i de forskellige overdragelsessituationer, om der havde udviklet sig en særlig praksis herved, og om denne praksis var i overensstemmelse med gældende ret.

Undersøgelsen resulterede i en rapport, der blev offentliggjort den 20. april 1995, og den 16. maj 1995 anmodede Skatteministeriet herefter advokat Svenning Andersen om at foretage en opfølgende undersøgelse. I kommissoriet for den opfølgende undersøgelse hed det bl.a.:

"Undersøgelsen (April-rapporten) afdækkede, at der i en række tilfælde er sket overtrædelser af flere skatteregler i forbindelse med forskellige former for overdragelse af især nødlidende pengeinstitutter.

Resultatet af undersøgelsen gør det efter Skatteministeriets opfattelse nødvendigt også at foretage en vurdering af, om personer i forbindelse med behandlingen af de sager, hvor der ifølge rapporten er sket overtrædelse af de pågældende skatteregler, har tilsidesat de pligter, som tjenesten medfører.

.....

På grundlag af gennemgangen af det skriftlige materiale skal der foretages en vurdering af, hvorvidt der er grundlag for at indlede disciplinærforfølgning mod bestemte personer i Skatteministeriet i anledning af de undersøgte forhold

April-rapporten omfattede 75 overdragelser af pengeinstitutter i perioden 1984 til 1993 og heraf gav 21 anledning til særlig omtale og/eller kritik.

Advokat Svenning Andersen behandlede i sin redegørelse, der blev afgivet den 19. oktober 1995, primært disse 21 sager. I 2 af sagerne, Sparekassen Bikubens fusion i 1991 med Sparekassen Sydjylland (sag nr. 57) og Bikubens overtagelse i 1992 af visse aktiver og passiver fra Bornholmerbanken (sag nr. 59) indstillede advokat Svenning Larsen, at den tjenstlige undersøgelse mod Jørgen Egelund blev udvidet for at få klarlagt de nærmere omstændigheder i forbindelse med, at Bikuben som fortsættende pengeinstitut havde fået tilsagn om skattemæssige merhensættelser på engagementer overtaget fra de 2 ophørende pengeinstitutter.

De nævnte tilsagn fra Told- og Skattestyrelsen blev afgivet til Bikubens direktion henholdsvis den 26. juni 1991 vedrørende Sparekassen Sydjylland og den 12. februar 1992 vedrørende Bornholmerbanken. Begge tilsagn er underskrevet af Jørgen Egelund og Philip Noes.

Tilsagnet til Bikuben af 26. juni 1991 lyder:

"Vedr. Sparekassen Bikuben A/S's fusion med Sparekassen Sydjylland A/S - spec. med hensyn til hensættelser.

Under henvisning til møder afholdt mandag d. 24.6.1991 og onsdag d. 26.6.1991 med deltagelse af skattechef Preben Bertelsen, underdirektør Allan Wahlstrøm, vicedirektør Claus Blankshøj, advokat Fl. Heegaard og statsaut. revisor Arne Lenstrup alle repræsenterende Sparekassen Bikuben A/S samt kontorchef Niels Kristensen, kontorchef Jørgen Egelund, fuldmægtig Lennart Meyer samt revisor Noes fra Told- og Skattestyrelsen skal der for så vidt angår spørgsmålet om den skattemæssige behandling af hensættelser til imødegåelse af tab på hensættelser på udlån m.v. anføres følgende:

Det er over for Told- og Skattestyrelsen oplyst, at Sparekassen Bikuben A/S ved anvendelse af sine sædvanlige kreditvurderingsprincipper har opgjort en merhensættelse pr. 1.1.1991 vedr. Sparekassen Sydjylland A/S's udlånsportefølje. Told- og Skat-

testyrelsen har haft lejlighed til at gennemgå en summarisk oversigt over denne merhensættelse. Det er oplyst, at ingen af de opførte engagementer på nuværende tidspunkt er undergivet konkurs, akkord, betalingsstandsning eller er 0-rentekonti.

Sparekassen Bikuben A/S har på baggrund af de udarbejdede opgørelser anført, at man ønsker at hensætte størstedelen af merhensættelsen i åbningsbalancen, mens en mindre del regnskabsmæssigt vil blive ført til udgift i halvårsregnskabet pr. 30.6.1991. Skattemæssigt ønskes merhensættelsen i sin helhed udgiftsført ultimo 1991 i Sparekassen Bikuben A/S's regnskab.

Told- og Skattestyrelsen kan efter en gennemgang af de udleverede engagementsoversigter tiltræde, at 500 mio kr. af den opgjorte merhensættelse på i alt 550 mio kr. skattemæssigt kan føres til udgift i Sparekassen Bikuben A/S's regnskab ultimo 1991.

Afgørelsen vil kunne påklages til domstolene."

Tilsagnet af den 12. februar 1992 lyder:

"Vedr. Sparekassen Bikuben A/S's overtagelse af Bornholmerbanken A/S.

På et møde afholdt tirsdag den 11.2.1992 med deltagelse af underdirektør Allan Wahlstrøm, vicedirektør Claus Blankshøj, kontorchef Torben Hansen og statsaut. revisor Arne Lenstrup alle repræsentanter for Bikuben A/S samt kontorchef Jørgen Egelund og revisor Philip Noes fra Told- og Skattestyrelsen blev spørgsmålet om den skattemæssige behandling af hensættelser til imødegåelse af tab på udlån og garantiforpligtelser i forbindelse med Sparekassen Bikuben A/S's overtagelse af Bornholmerbanken A/S drøftet.

Det er over for Told- og Skattestyrelsen oplyst, at Sparekassen Bikuben A/S ved anvendelse af sine sædvanlige kreditvurderingsprincipper har opgjort en merhensættelse primo februar 1992 vedr. Bornholmerbankens udlånsportefølje. Told- og Skattestyrelsen har haft lejlighed til at gennemgå en specifikation over denne merhensættelse.

På baggrund af denne gennemgang og den stedfundne drøftelse kan Told- og Skattestyrelsen tiltræde, at 125,7 mio kr. af den opgjorte merhensættelse på i alt 160,7 mio kr. skattemæssigt kan føres til udgift i Sparekassen Bikuben A/S's 1992 regnskab.

Afgørelsen vil kunne indbringes for domstolene."

Advokat Svenning Andersens nærmere begrundelse for at indstil-

le, at der indledtes tjenstlig undersøgelse mod Jørgen Egelund fremgår af hans redegørelse, side 73, hvorfra citeres:

"Kontorchef Jørgen Egelund har været den direkte ansvarlige for behandlingen af både sag nr. 57 og sag nr. 59. Han har haft kompetence til at meddele tilsagn om den skattemæssige behandling af hensættelser, og det er ham, der i overensstemmelse hermed har meddelt pengeinstitutterne tilsagnene vedrørende hensættelser.

Jeg har under gennemgangen af sagerne peget på, at sagsbehandlingen i begge sager er kritisabel. Det er imidlertid på det skriftlige grundlag umuligt at vurdere, om de begåede fejl må karakteriseres som tjenstlige forseelser, der kan begrunde disciplinære sanktioner.

Jeg anbefaler skatteministerens, at man under et tjenstligt forhør af Jørgen Egelund nærmere får klarlagt omstændighederne omkring de meddelte tilsagn.

Jeg anbefaler endvidere, at man inddrager de 2 sager under det tjenstlige forhør, der allerede er iværksat vedrørende Jørgen Egelunds rolle i sagen vedrørende Sparekassen Nordjyllands overtagelse af Himmerlandsbanken."

Ved skrivelse af 23. oktober 1995 til Jørgen Egelund anmodede Skatteministeriet i henhold til tjenstemandslovens § 20, stk. 1, om en skriftlig udtalelse om fremstillingen i advokat Svenning Andersens redegørelse af omstændighederne vedr. sagsbehandlingen i de to sager, og om bemærkninger til sagerne i øvrigt.

Efter at Jørgen Egelunds bisidder havde afgivet udtalelse, meddelte Skatteministeriet ved skrivelse af 14. marts 1996 bl.a. følgende:

"Skatteministeriet er enig med advokat Svenning Andersen i, at Deres behandling af de to sager er kritisabel. Skatteministeren finder endvidere, at der er en vis formodning for, at De i forbindelse med behandlingen af sagerne har gjort Dem skyldig i tjensteforseelser.

Efter Skatteministeriets opfattelse kan de synspunkter, som Deres bisidder har gjort gældende således ikke afkræfte denne formodning.

.....

Skatteministeriet finder det herefter rigtigst, at der iværksættes en tjenstlig undersøgelse mod Dem efter reglerne i tjenestemandslovens kapitel 4.

Skatteministeriet finder det mest hensigtsmæssigt, at iværksættelsen af den tjenstlige undersøgelse sker som en udvidelse af den allerede igangværende undersøgelse under ledelse af landsdommer Preben Kistrup"

Ved skrivelse af 14. marts 1996 fra Skatteministeriet til Carsten Jarlov og René Mikkelsen blev det meddelt, at der ikke ville ske udvidelse af den igangværende tjenstlige undersøgelse over for dem for så vidt angik Bikubens overtagelse af Bornholmerbanken.

2. Sagsfremstilling og de vigtigste dokumenter vedrørende Bikubens fusion med Sparekassen Sydjylland.

I forbindelse med Bikubens planer om at overtage Sparekassen Sydjylland gennem en skattepligtig fusion rettede Bikuben i den sidste halvdel af juni 1991 henvendelse til Told- og Skattestyrelsen med henblik på at få afklaret visse skatteretlige spørgsmål. Fusionen, som blev endeligt vedtaget 22. august 1991, skulle selskabsretligt have virkning fra 1. januar 1991, og Bikuben ønskede Told- og Skattestyrelsens stillingtagen til, om fusionen også skatteretligt kunne få virkning fra denne dato. Derudover ønskede Bikuben bl.a. at drøfte et hensættelsesspørgsmål. De nævnte to problemstillinger henhørte dels under aktiebeskatningskontoret, hvis leder var kontorchef Niels Kristensen, dels under finanskontoret. Jørgen Egelund, som havde fungeret som kontorchef for finanskontoret siden 1986, havde i marts 1991 overtaget den selvstændige ledelse af kontoret, efter at tidligere ligningschef i Told- og Skattestyrelsen, Christen Amby, havde forladt styrelsen. De sager vedrørende pengeinstitutoverdragelser, som Jørgen Egelund indtil da havde behandlet sammen med Christen Amby, havde, efter hvad Jørgen Egelund har forklaret (forhørsprotokollen s. 21), alene vedrørt skattefri fusioner.

Mandag den 24. juni 1991 afholdtes et møde mellem repræsentan-

ter for Bikuben og de to kontorer, idet finanskontoret var repræsenteret ved Jørgen Egelund og skatterevisor Philip Noes. Hensættelsesproblematikken blev endvidere drøftet på nogle yderligere møder mellem Bikuben og finanskontoret, ligesom finanskontoret havde en drøftelse med Finanstilsynet om sagen. Sagsforløbet er beskrevet således i et af Philip Noes udarbejdet sagsreferat dateret 26. juni 1991:

"Sparekassen Bikuben A/S's fusion med Sparekassen Sydjylland A/S - spec. med hensyn til skattemæssig behandling af merhensættelser.

Sparekassen Bikuben A/S har anmodet TSS, finanskontoret og skatteafdelingen, om et møde mandag d. 24.6.1991 for at diskutere skattemæssige problemer ifbm. den påtænkte fusion pr. 1.1.1991 mellem de to pengeinstitutter.

Første møde blev afholdt mandag formiddag d. 24.6.1991. Fra Bikuben deltog skattechef Preben Bertelsen, underdirektør Allan Wahlstrøm, advokat Fl. Heegaard og stats.aut. revisor Arne Lenstrup.

Fra TSS mødte KC Niels Kristensen, KC Jørgen Egelund, fm. Lennart Meyer og rev. Noes.

Mødet blev disponeret over flg. temaer:

...
3. Hensættelser.
...

Finanskontoret skal alene tage stilling til spørgsmål 3.

Ligningsrådet har ved en tidligere lejlighed nægtet Bikuben dispensation efter ABL § 13, stk. 2. Fusionen foretages derfor ikke som en skattefri fusion. Sparekassen Sydjylland A/S ejes af Sparekassen Sydjylland Holding A/S.

Selskabsretligt fusioneres pr. 1.1. 1991. Der ombyttes aktier i forholdet 12 (Sparekassen Sydjylland Holding A/S) mod 11 (Bikuben A/S). Skatteretligt opløses Sparekassen Sydjylland A/S med afsluttende ansættelse pr. 30.6.1991.

I forbindelse med Bikubens påtænkte overtagelse af Sparekassen Sydjylland har Bikubens eksperter gennemgået i hvert fald de større engagementer i Sp.k. Sydjylland. Sparekassen Sydjylland har pr. 1.1.1991 selv hensat 479 mio. kr. til imødegåelse af tab på udlån m.v., mens Bikubens gennemgang har vist et yderligere hensættelsesbehov på 550 mio. kr. Ifølge det af Bikuben oplyste, har man under gennemgangen anvendt sædvanlige kreditvurderingsprincipper, og der er således ikke belæg for en opfattelse af, at

man har vurderet Sydjyllands portefølje særlig forsigtigt.

Regnskabsteknisk agter man at udgiftsføre 450 mio. kr. af merhensættelsen i fusionsstatus, mens de resterende 100 mio. kr. vil blive udgiftsført i halvårsregnskabet pr. 30.6.1991 (der vil blive aflagt fælles for Bikuben og Sp.k. Sydjylland). Fusionsbalancen bliver offentliggjort. Fremgangsmåden tjener alene til at sikre, at halvårsresultatet ikke bliver påvirket af hele denne merhensættelse på 550 mio. (Denne fremgangsmåde er godkendt af finanstillsynet).

Skatteretligt ønskes de 550 mio. kr. overført til Bikubens regnskab for 1991 (skt. året 1992/93), således at man her får "fuld gavn af hensættelsen". Det er overfor told- og skattestyrelsen oplyst, at der pr. d.d. er tabt i størrelsesordenen 4 til 5 mio. kr. af merhensættelsen.

Der blev på første møde afleveret et arbejdsnotat over merhensættelserne og baggrunden herfor.

Der var enighed om på mødet, at Bikuben skulle fremskaffe en oversigt over hensættelserne foretaget af Sp.k. Sydjylland gennem de seneste 3 år.

Sidst på eftermiddagen mandag d. 24.6.1991 mødte Allan Wahlstrøm, Arne Lenstrup og vicedirektør Claus Blankshøj (øverste ansvarlige for kreditvurderingen) efter aftale op til videre drøftelser.

Man gik ind i samtale om enkeltengagementer, hvor det var TSS's opfattelse, at der reelt set burde have været hensat i Sp.k. Sydjyllands regnskab pr. 31.12.1991. TSS lagde herved også vægt på, at hensættelserne er faldet fra ult. 1989 til ult. 1990 uanset de konstaterede tab i 1990 væsentligt overstiger tabene i 1989.

Det blev oplyst, at spec. vedrørende området for vurdering af fast ejendom var der væsentlige forskelle på Bikubens og Sydjyllands vurdering. Bikuben siger som hovedregel, at sikkerheden ansættes til 60 % af ejendomsværdien, mens Sydjylland havde benyttet faktor 10 multipliceret med nettohuslejen.

Ifølge Bikubens repræsentanter var der specielt problemer med opfølgningen af engagementer i Sp.k. Sydjylland.

Ligeledes iflg. Bikuben havde Finanstillsynet ikke været på besøg i Sp.k. Sydjylland siden 1989, men det var Bikubens opfattelse, at der ikke var "langt igen" før tilsynet ville have opfordret Sydjylland til at finde sig en fusionspartner. Bikuben opfordrede finanskontoret til at aftale et møde med finanstillsynets direktør om sagen.

Således foranlediget blev man enige om, at finanskontoret skulle kontakte Finanstilsynets direktør, Eigil Mølgaard, for at aftale et møde.

Finanskontoret ved KC Jørgen Egelund og rev. Noes var til møde i finanstilsynet tirsdag d. 25.6.1991. Fra finanstilsynet deltog Eigil Mølgaard, Peter Sylvest Larsen, Boysen Schmidt og Peter Møller Nielsen (sekr.).

Finanstilsynet bekræftede, at man senest havde været på besøg i Sp.k. Sydjylland i 1989, men at man løbende havde fulgt udviklingen i visse enkeltengagementer.

Finanstilsynet var af den opfattelse, at såfremt tilsynet selv skulle have opgjort hensættelserne ville tallet komme til at ligge meget tæt på Bikubens opgørelse, som man havde fuld tillid til. Det var nok finanstilsynets opfattelse, at Bikuben har foretaget en vurdering, som er lidt forsigtigere end den, man ville have foretaget i en "normal situation".

Det er finanstilsynets opfattelse, at pengeinstitutterne i en vis udstrækning benytter hensættelserne som reguleringsfaktor og sp.k. Sydjylland kunne ikke tåle et negativt resultat i 1990. Den mindre hensættelse ult. 1990 bør ses i dette lys.

For finanstilsynet var der endvidere det praktiske problem, at såfremt Bikuben ikke ville overtage sp.k. Sydjylland kunne man næppe regne med at finde andre fusionspartnere.

Herefter kontaktede Jørgen Egelund rev. Arne Lenstrup og foreslog et møde onsdag formiddag d. 26.6.1991. Mødet blev aftalt til kl. 8.30.

Fra Bikuben mødte Allan Wahlstrøm og Arne Lenstrup. Fra TSS mødte Jørgen Egelund og Noes.

TSS redegjorde for betænkighederne ved at acceptere samtlige hensættelser, idet nogle af disse burde have været henført til sp.k. Sydjyllands egen indkomstopgørelse. TSS anførte også, at tidspresset umuliggjorde en dybtgående gennemgang af de enkelte engagementer. Efter skøn kan TSS tiltræde, at 500 mio. kr. af 550 mio. kr. vil kunne føres til udgift i skatteregnskabet for 1991 hos Bikuben (skatteåret 1992/93). De tab, der allerede pr. d.d. er konstateret af denne merhensættelse skal henføres til Sp.k. Sydjylland.

Allan Wahlstrøm ville forelægge dette for direktionen og kontakte TSS tlf.

Umiddelbart efter kontaktede Allan Wahlstrøm Jørgen Egelund tlf. og meddelte, at Bikubens direktion

kunne tiltræde denne løsning. Efter aftale er TSS's afgørelse afleveret af Noes ved portvagten hos Bikuben i Silkegade med anmodning om, at den straks blev viderebragt til Allan Wahlstrøm.

Jørgen Egelund har tlf. herefter orienteret finans-tilsynet ved Sylvest Larsen.

Tirsdag eftermiddag bliver Palle Graff orienteret om sagen og kunne acceptere finanskontorets afgørelse. Palle Graff anbefalede, at der udarbejdes et kort notat til direktionens orientering. Dette notat er afleveret til dir. René Mikkelsens sekretær umiddelbart efter Bikuben fik tilladelsen overbragt.

Sagen kan herefter afsluttes."

Det omtalte notat til direktionen er ligeledes dateret 26. juni 1991. Notatet, som er underskrevet af Jørgen Egelund, er sålydende:

"Vedr. Sparekassen Bikuben A/S's fusion med Sparekassen Sydjylland A/S.

Sparekassen Bikuben A/S påtænker at fusionere med Sparekassen Sydjylland A/S med virkning fra 1.1. 1991 med Bikuben som det fortsættende pengeinstitut. Da denne type fusioner ofte er genstand for presseomtale skal der kort redegøres for sagens indhold.

Som et led i vurderingen af Sparekassen Sydjylland A/S's bonitet har Sparekassen Bikuben A/S's kredit-eksperter gennemgået udlånsporteføljen i førstnævnte pengeinstitut. Gennemgangen har resulteret i, at Sparekassen Sydjylland A/S's egne hensættelser på 479 mio kr. til imødegåelse af tab på udlån m.v. forhøjes med 550 mio. kr.

Skatteteknisk ønsker Sparekassen Bikuben A/S mulighed for at anvende denne merhensættelse ved opgørelsen af sin egen skattepligtige indkomst for skatteåret 1992/93 og evt. fremover.

Finanskontoret har tiltrådt, at alene 50 mio. kr. af den nævnte merhensættelse skattemæssigt kan anses for tabt pr. 1.1. 1991, således at Sparekassen Bikuben A/S's indkomstansættelse for skatteåret 1992/93 bliver påvirket med 500 mio. kr.

Spørgsmålet har været drøftet med Finanstilsynets direktør Eigil Mølgaard, der fuldt ud støtter told- og skattestyrelsens afgørelse."

Tilsagnsskrivelsen af 26. juni 1991 til Sparekassen Bikuben var underskrevet af Jørgen Egelund og Philip Noes og var bl.a. formuleret således:

"...Sparekassen Bikuben A/S har på baggrund af de udarbejdede opgørelser anført, at man ønsker at hensætte størstedelen af merhensættelsen i åbningsbalancen, mens en mindre resterende del regnskabsmæssigt vil blive ført til udgift i halvårsregnskabet pr. 30.6.1991. Skattemæssigt ønskes merhensættelsen i sin helhed udgiftsført ultimo 1991 i Sparekassen Bikuben A/S's regnskab.

Told- og Skattestyrelsen kan efter en gennemgang af de udleverede engagementsoversigter tiltræde, at 500 mio. kr. af den opgjorte merhensættelse på i alt 550 mio. kr. skattemæssigt kan føres til udgift i Sparekassen Bikuben A/S's regnskab ultimo 1991.

..."

Det fremgår af den vidneforklaring, som Philip Noes har afgivet, at tilsagnsskrivelsen er konciperet af ham, og at han antagelig har brugt en tidligere sag vedrørende en skattefri fusion som paradigma (se forhørsprotokollen s. 37).

Bikuben har for regnskabsåret 1991 medtaget beløbet på 500 mio. kr. som en fradragsberettiget udgift i sin selvangivelse, jf. specifikation vedrørende "fradragsberettigede udgifter, der ikke er indeholdt i årsregnskabet" til Bikubens selvangivelse for det pågældende år, hvori bl.a. er anført følgende:

"....
Regulering af korrektivkonto vedr.
Sparekassen Sydjylland som aftalt
på møder i Told- og Skattestyrelsen,
jf. brev fra Told- og Skattestyrel-
sen af 26.juni 1991 500.000.000 kr.
...."

3. Sagsfremstilling og de vigtigste dokumenter vedrørende Bikubens overtagelse af aktiver og passiver fra Bornholmerbanken.

Ved en ekstraordinær undersøgelse af Bornholmerbanken A/S lørdag den 8. februar 1992 konstaterede Finanstilsynet, at der

skulle foretages så store afskrivninger og hensættelser i banken, at den ikke kunne fortsætte og således ikke kunne åbne mandag den 10. februar 1992. Efter en række møder søndag den 9. februar 1992 blev det klart, at Sparekassen Bikuben A/S ville være villig til at overtage Bornholmerbanken A/S, men alene efter en konkurs, hvor aktiver og passiver med undtagelse af aktiekapital og efterstillede kapitalindskud blev købt ud af boet.

Finanstilsynet indgav herefter i medfør af bank- og sparekasselovens § 47 d konkursbegæring mod Bornholmerbanken, som blev taget til følge af skifteretten i Rønne mandag d. 10. februar 1992 kl. 9. Samme dag overdrog konkursboets kurator, advokat Søren Skov Knudsen, Bornholmerbankens forretningsmæssige aktiviteter til Sparekassen Bikuben A/S. Den overenskomst, som blev indgået i den forbindelse, er gengivet i uddrag s. 604-606 i Frank Poulsens beretning. I overenskomsten var bl.a. aftalt følgende:

"...

§ 4

Købesummen for de af Bikuben overtagne aktiviteter er fastsat på grundlag af den regnskabsmæssige indberetning ... for 1991, som Bornholmerbanken har foretaget til Finanstilsynet....

I henhold til denne indberetning har Bornholmerbanken hensat i alt 57,8 mill. kr. på sin udlåns- og garantiportefølje. Efter disse hensættelser udgør bankens egenkapital pr. 31. december 1991 75,3 mill. kr., hvortil kommer en ansvarlig lånekapital på 20 mill. kr.

Bikuben og Finanstilsynet har sammen foretaget en gennemgang af Bornholmerbankens udlåns- og garantiportefølje. På grundlag af denne gennemgang er det den samlede vurdering, at der skal hensættes yderligere i alt ca. 161 mill. kr., hvorefter bankens underbalance, efter at egenkapitalen og den ansvarlige lånekapital er tabt, udgør ca. 65 mill. kr.

De overdragne passiver skønnes at overstige de overdragne aktiver (eksklusive goodwill) med ca. 65 mill. kr., men Bikuben er dog forpligtet til at overtage samtlige aktiviteter (bortset fra de udtrykkeligt nævnte), selv om underbalancen udgør mere end 65 mill. kr., herunder en mulig forøgelse af passiverne som følge af konkursen. Købesummen for de overtagne aktiver berigtiges ved, at Bikuben overtager forpligtelserne i henhold til de oven-

nævnte passiver (bortset fra ansvarlig lånekapital og efterstillede pensionstilsagn).

Fordelingen af købesummen for de overtagne aktiver sker på grundlag af den foretagne indberetning til Finanstilsynet, idet Bikuben dog kan foretage de efter eget skøn nødvendige reguleringer.

§ 5

De af Bikuben foretagne hensættelser på Bornholmerbankens udlåns- og garantiportefølje er opgjort efter Bikubens sædvanlige og forsigtige regnskabsprincipper.

Parterne er enige om, at Bikuben pr. 31. december 1992 foretager en opgørelse af de samlede tab og hensættelser på de pr. dags dato overtagne engagementer efter de samme principper, som Bikuben har anvendt ved gennemgang af engagementerne, idet der pr. 31. december 1992 foretages en individuel vurdering af samtlige engagementer, hvorved bemærkes, at der forud for konkursen ikke er foretaget en individuel vurdering af engagementer under 1 mill. kr, men alene en generel hensættelse. Bikuben udarbejder hurtigst muligt til konkursboet en fortegnelse over gennemgæede engagementer og foretagne hensættelser....

Hvis opgørelsen pr. 31. december 1992 viser, at de samlede tab og hensættelser kan nedsættes med mere end ... kr i forhold til de af Bikuben foretagne hensættelser forud for konkursen, betaler Bikuben til konkursboet halvdelen af det beløb, hvormed tab og hensættelser er reduceret med mere end ... kr.
..."

Som sagen er blevet oplyst over for mig, må det lægges til grund, at denne overdragelsesaftale ikke er blevet overgivet til Told- og Skattestyrelsen i forbindelse med de forhandlinger, som Bikuben havde med Told- og Skattestyrelsen om sagen. I Told- og Skattestyrelsens sagsakter er derimod fundet en oversigt over udviklingen i Bornholmerbankens hensættelser og egenkapital i perioden 1986 - 1991.

Forhandlingerne med Told- og Skattestyrelsen begyndte med, at Jørgen Egelund søndag den 9. februar 1992 om eftermiddagen blev kaldt til møde i Finanstilsynet med repræsentanter for dette og Bikuben med henblik på at drøfte de skattemæssige spørgsmål i forbindelse med sparekassens eventuelle overtagelse af Bornholmerbanken.

Egelund orienterede skatteministeren om sagen i en skrivelse af 10. februar 1992, hvori det bl.a. hedder:

"...

Finanstilsynet har dags dato begæret Bornholmerbanken taget under konkursbehandling. Det forventes at Sparekassen Bikuben vil fremkomme med et overtagelsestilbud, der skal sikre videreførelse af bankens aktiviteter.

Told- og Skattestyrelsen har bistået Finanstilsynet med en afklaring af de skattemæssige problemer i forbindelse med en eventuel overtagelse, herunder den skattemæssige behandling af de nødvendige merhensættelser til imødegåelse af tab på udlån.

I overensstemmelse med praksis vil størstedelen af merhensættelserne formentlig kunne fratrækkes hos Bikuben. Det drejer sig om ca. 150 mio. Den mere præcise fordeling afventer dog en efterfølgende konkret vurdering."

Sagsforløbet i Told- og Skattestyrelsen er af Philip Noes beskrevet således i et sagsreferat dateret 12. februar 1992:

"Møde - og beslutningsreferat.

Vedr. Sparekassen Bikuben A/S's overtagelse af Bornholmerbanken A/S.

I forbindelse med konstatering af væsentlige tab på udlånsengagementer begærede Finanstilsynet mandag morgen den 10.2.1992 i Sø- og Handelsretten Bornholmerbanken A/S taget under konkursbehandling. Forud for dette var kontorchef Jørgen Egelund kaldt til møde i Finanstilsynet søndag den 9.2.1992, hvor bankens situation blev forklaret. Sparekassen Bikuben var på dette tidspunkt langt inde i overvejelser om at ville overtage Bornholmerbanken A/S. Kontorchef Jørgen Egelund gav tilsagn om en hurtig behandling af en eventuel ansøgning her i TSS, ligesom han gav udtryk for, at en ansøgning ville blive behandlet i overensstemmelse med den administrative praksis, som er etableret på dette område.

Sparekassen Bikuben A/S kontaktede TSS tlf. tirsdag den 11.2. 1992 og anmodede om et møde. I mødet deltog underdirektør Allan Wahlstrøm, vicedirektør Claus Blankshøj, kontorchef Torben Hansen og stats.aut. revisor Arne Lenstrup alle repræsentanter for Sparekassen Bikuben A/S samt Jørgen Egelund og revisor Philip Noes fra Told- og Skattestyrelsen. Det var specielt spørgsmålet om den skattemæssige behandling af hensættelser til imødegåelse af tab på udlån og garantiforpligtelser i forbindelse med Sparekassen Bikuben A/S's overtagelse af Bornholmerbanken A/S der blev drøftet.

Sparekassen Bikuben A/S's repræsentanter havde medbragt en oversigt over de engagementer, der er hensat på - dels af Bornholmerbanken A/S og dels merhensættelserne foretaget af Bikuben. Bornholmerbanken har senest opgjort sin korrektivkonto til 57,3 mio. kr - f.m.t. pr. 31.12.1991. Bikubens gennemgang har resulteret i merhensættelser på 160 mio. kr., hvoraf 25 mio. kr. er en en-bloc hensættelse på småengagementer. Bikuben har ved sin gennemgang lagt en forsigtig vurdering til grund. Bikubens repræsentanter ønskede at pointere, at der endnu ikke konkret er tabt penge på de engagementer, som man har valgt at hensætte på.

Det er TSS's opfattelse, at Bornholmerbanken har lagt en ret optimistisk vurdering til grund for sine hensættelser. Der henvises til kommentarerne på engagementsoversigten. Procentuelt udgør Bornholmerbankens egne hensættelser ca. 8 % af udlåns- og garantimassen pr ultimo 1991.

Der er vedlagt en oversigt over udviklingen i hensættelserne gennem de sidste 5 år. Fra 1987 - 1990 ligger hensættelserne på et rimeligt stabilt niveau - med en svag stigning.

Også de konstaterede tab udviser - iflg. Bikuben - en stabil udvikling.

Finanstilsynet har sidst været på tilsynsbesøg i banken i 1991 - Bikuben ved ikke på hvilket tidspunkt af året.

Vurderingen af, hvilke tabshensættelser, der skal indgå i Bikubens regnskab og hvilke der skal henføres til Bornholmerbankens regnskab beror på et skøn kombineret med den administrative praksis, som er etableret på området.

Ved TSS's vurdering er det lagt til grund, at visse engagementer er under konkurs/betalingsstandsning. Disse engagementer skal henføres til Bornholmerbankens regnskab. Spørgsmålet blev rejst, hvor stor en del af det forventede tab, der skal henføres til Bornholmerbanken. Spørgsmålet opstod, fordi Bikuben qua sine vurderingsprincipper hensætter større beløb (også) på disse engagementer end Bornholmerbanken selv. Allan Wahlstrøm gav udtryk for, at Bikubens merhensættelse kun beroede på skrappe vurderingshensyn og derfor ikke burde komme Bikuben "til skade". Principielt er udgangspunktet det, at der i Bornholmerbanken skal udgiftsføres det efter sædvanligt anvendte principper fremkomne forventede tab på engagementer under konkurs eller betalingsstandsning. Problemer her opstår grundet forskelle i vurderingsprincipper.

Ud over disse engagementer har TSS bemærket 3 engagementer med en voldsom forskel i vurdering af hensættelsernes størrelser....

Som udgangspunkt valgte TSS at anse summen hensættelser (mere generelt betragtet) som 20 mio. kr. for lavt ansat. Tages hertil og lægges efter skøn 50 % af engagement (1) og (2) - hvor Bikubens merhensættelser altså udgør 23.3 mio. kr. + 24.3 mio. kr. fås en samlet talstørrelse på ca. 44 mio. kr. Bikubens repræsentanter fandt denne vurdering for hård. Efter nærmere gennemgang af visse enkeltengagementer kunne TSS tilslutte sig, at der foretages en reduktion efter skøn på 35 mio. kr. af Bikubens merhensættelse på + 160.7 mio. kr. I Bikuben bliver der dermed en merhensættelse til fremførsel på 125.7 mio. kr.

Det blev i øvrigt oplyst, at Bikuben med boets kurator har indgået den aftale, at kommer der flere penge ind end hensættelserne er udtryk for, vil merindbetalingerne - bortset fra en bundgrænse på 15 mio. kr. - gå tilbage til boet, men evt. mertab ifht. hensættelserne alle dækkes af Bikuben.

Bikuben er lovet skriftligt svar onsdag d. 12.2.1992."

Tilsagnsskrivelsen af 12. februar 1992 til Sparekassen Bikuben var underskrevet af Jørgen Egelund og Philip Noes og var bl.a. formuleret således:

"...
På baggrund af denne gennemgang og den stedfundne drøftelse kan Told- og Skattestyrelsen tiltræde, at 125,7 mio. kr. af den opgjorte merhensættelse på i alt 160,7 mio. kr. skattemæssigt kan føres til udgift i Sparekassen Bikuben A/S's 1992 regnskab.
..."

Bikuben har for regnskabsåret 1992 medtaget beløbet på 125,7 mio. kr. som en fradragsberettiget udgift i sin selvangivelse, jf. specifikation vedrørende "fradragsberettigede udgifter, der ikke er indeholdt i årsregnskabet" til Bikubens selvangivelse for det pågældende år, hvori bl.a. er anført følgende:

"....
Regulering af korrektivkonto vedr.
Bornholmerbanken som aftalt på møde
i Told- og Skattestyrelsen den 11.02.
1992, jf. brev fra Told- og Skatte-
styrelsen af 12.02.1992 125.700.000 kr.
...."

4. Senere sagsbehandling i Told- og Skattestyrelsen i relation til Bikubens overtagelse af Sparekassen Sydjylland og Bornholmerbanken.

Philip Noes udarbejdede den 24. februar 1993 et internt notat, som viser, at man i finanskontoret var kommet i tvivl om, hvorvidt man havde haft et for ufuldstændigt grundlag for sine engagementsbedømmelser i forbindelse med Bikubens overtagelser af henholdsvis Sparekassen Sydjylland og Bornholmerbanken. Notatet er sålydende:

**"NOTAT.
Vedr. Bikubens fusion med sp.k.Sydjylland og Bornholmerbanken.**

I adskillige avisartikler har der været givet udtryk for, at der har været ganske betydelige tab på nogle af de engagementer, der er overtaget fra Sp.k. Sydjylland og - i mindre omfang - fra Bornholmerbanken.

Således er det i en artikel om Bikubens halvårsregnskab for 1992 oplyst, at væsentlige dele af tabet stammer fra Sp.k. Sydjyllands tidligere engagementer.

F.s.v. angår Sp.k. Sydjylland blev det oplyst, at Bikuben ifbm. overtagelsen med virkning pr. 1.1.1991 konstaterede et behov for en merhensættelse på 550 mio. kr. De 450 mio. kr. heraf kan henføres til Bikubens mere forsigtige vurderingsprincipper, mens de sidste 100 mio. kr. vedrører tab, der er konstateret ml. 1.1.1991 og op til omkring d. 1.7.1991.

TSS accepterede, at de 500 mio. (af de i alt 550 mio. kr.) udgiftsføres i Bikubens regnskab ult. 1991.

Ifølge de dengang fremsendte opgørelser, der jo altså ikke viser, hvad der nu kan konstateres at være tabt er det på Accumulator Invests blancoandelen (på 327 mio. kr.) ikke hensat noget og på Flemming Jensens Dansk Firma Centers blancoandel (kr. 245 mio. kr.) er der hensat 35 mio. kr. Det er de to engagementer, der er nævnt i avisen.

Det må antages for givet, at en væsentlig del af tilgodehavendet var tabt allerede ved fusionen."

Spørgsmålet blev drøftet med repræsentanter for Bikuben den

25. februar 1993. I et af Philip Noes udarbejdet notat er anført følgende herom:

"NOTAT OM MØDE.

Vedr. Hensættelser/tab i Bikuben.

Preben Bertelsen, Allan Walstrøm og Ole Bendixen har i anden anledning været til møde med kontorchef Jørgen Egelund og overrevisor Jette Zester.

Efter afslutningen af dette møde blev PN kaldt ind, idet man foreholdt Bikubens repræsentanter nogle af de dagsbladsartikler, som gennem det seneste år har beskæftiget sig med Bikubens tab. Ifølge samme artikler kan en væsentlig del af tabene henføres til overtagne engagementer fra Sp.k. Sydjylland og Bornholmer Banken.

Da TSS i sin (tid) accepterede en skønsmæssig fordeling af disse hensættelser gik vi ud fra de da foreliggende oplysninger. I den udstrækning disse oplysninger nu har vist sig at være mindre nøjagtige, må der også være grundlag for at ændre det dengang udøvede skøn.

Walstrøm svarede, at det var "kollapset" på ejendomsmarkedet, som har givet det helt store - og uforudsigelige - problemer.

Det aftaltes, at TSS udpeger nogle engagementer på de dengang udleverede lister, og såfremt vi ikke måtte have fået alle de relevante engagementer med, må Bikuben selv supplere. TSS ønsker at se, hvorpå tabshensættelserne nu beror - om tabene rent faktisk burde have ligget i de ophørende pengeinstitutter - samt hvad store ekstrahensættelser på overtagne engagementer måtte skyldes.

PN sender oplæg til Bikuben ..."

Som det fremgår nedenfor vedrørende forhold 1, blev Bikubens overtagelse af Bornholmerbanken fremdraget som et fortilfælde under nattemødet i Finanstilsynet natten mellem den 22. og 23. august 1993 vedrørende Sparekassen Nordjyllands overtagelse af Himmerlandsbanken. På grund af denne sags utilfredsstillende tidsmæssige forløb (sidste øjeblikshandlinger midt om natten) blev Told- og Skattestyrelsen anmodet om at udarbejde et notat om sagen. I det udarbejdede notat, som er dateret 26. august 1993, beskrives tillige de fremgangsmåder, som var blevet anvendt ved andre pengeinstitutoverdragelser, idet der i notatet er anført følgende herom:

"...

1. Baggrund

I forbindelse med banker eller sparekassers overtagelse af nødlidende pengeinstitutter foretager det overtagende pengeinstitut en ekstraordinær gennemgang af udlån og garantier med henblik på en vurdering og konkret fastlæggelse af tabsrisikoen på engagementerne.

Denne gennemgang suppleres oftest af en tilsvarende foretaget af Finanstilsynet. De kriterier, der lægges til grund ved disse vurderinger, er betydeligt skrappe, end det vil være tilfældet ved en almindelig gennemgang ved regnskabsårets udløb.

Efter ligningsrådets anvisning skal der i normalsituationerne være overensstemmelse mellem de skattemæssige og regnskabsmæssige hensættelser.

2. Fusionstilfælde

Med udgangspunkt i Kronebanksagen, der var den første større fusionssag, blev der benyttet en fremgangsmåde, der indebærer, at de hensættelser, der foretages i likvidationslignende situationer, ikke behøver at svare til de tilsvarende skattemæssige. Dette er ligeledes fastslået i ligningsrådets anvisning om tabshensættelser ("udgangspunktet (dvs. overensstemmelse mellem skattemæssige og regnskabsmæssige hensættelser) kan ligeledes fraviges i tilfælde, hvor Finanstilsynet har krævet ekstraordinært store hensættelser ud fra en likvidationsbetragtning").

Dette indebærer, at man, uanset hvilken værdi udlånene optages til i fusionsbalancen, kan anvende en højere skattemæssig anskaffelsessum.

I en fusionssituation overtages aktiver og passiver ofte med tilbagevirkende kraft fra 1. januar, idet overtagelsen tit bliver aktuel medio året.

Ved fastlæggelsen af den skattemæssige anskaffelsessum foretager styrelsen en gennemgang af engagementerne og fastlægger en konkret værdi, der medfører, at en del af de ekstraordinære hensættelser kan overføres til det overtagne pengeinstitut. De væsentligste retningslinier, der lægges til grund ved denne vurdering er følgende:

1. Hensættelser vedrørende konkursboer, betalingsstandsningssituationer, eller 0-rente konti kan kun i helt ekstraordinære situationer overføres.

2. Hensættelser på engagementer, hvor der hidtil ikke har været hensat, vurderes ekstra nøje, idet en del af disse beløb ofte burde have været hensat

i tidligere år.

3. Specielle forhold vedrørende engagementsvurderingen inddrages (foreligger der (evt. egnsbestemte) særlige risici for bestemte erhvervsgrupper, som eksempelvis fiskere/landmænd o.l.)

4. Udviklingen i hensættelsesprocenter for de seneste år hos det nødlidende pengeinstitut

Herefter får det overtagende pengeinstitut enten direkte i forbindelse med overtagelsen eller efterfølgende meddelelse fra styrelsen om den konkrete talmæssige fordeling, ofte under en række forudsætninger.

3. Konkursituationen

Der har foreligget et enkelt tilfælde, hvor det nødlidende pengeinstitut (Bornholmerbanken) er gået konkurs. Bikuben overtog her samtlige aktiver og passiver.

Ud fra en analogibetragtning over til fusionstilfælde og i lyset af den konkrete situation blev der anvendt samme fremgangsmåde som i fusionstilfældene. Der blev her foretaget en konkret vurdering og dermed fordeling af tabshensættelserne på engagementerne mellem konkursboet og Bikuben.

..."

Notatet blev fremsendt til skatteministeren sammen med en følgeskrivelse dateret 26. august 1993, som var underskrevet af Jørgen Egelund, René Mikkelsen og Carsten Jarlov. Jørgen Egelund havde i et udkast dateret 25. august 1993 foreslået følgende passus medtaget i følgeskrivelsen til ministeren:

"...
Ministerens opmærksomhed henledes dog på, at der som konsekvens af sagen vedrørende Himmerlandsbanken er opstået et særligt problem i relation til Bikuben.

Told- og Skattestyrelsen har ved Bikubens tidligere overtagelser af nødlidende pengeinstitutter foretaget en vurdering af hensættelserne som beskrevet i notatet. Styrelsen har i juni 1993 over for Bikuben tilkendegivet, at man nu ville gennemgå disse hensættelser igen med henblik på, om en yderligere del skulle vurderes som tabt før fusionen/overtagelsen.

Som en konsekvens af sagen vedrørende Himmerlandsbanken er det styrelsens opfattelse, at man nu næppe vil kunne ændre på den allerede foretagne fordeling."

Direktøren for Københavns Skatteforvaltning rettede i foråret 1994 henvendelse til Told- og Skattestyrelsen i forbindelse med kommunens gennemgang af Bikubens skattepligtige indkomst for indkomståret 1992. Jørgen Egelund udarbejdede i den anledning et internt notat af 7. april 1994 stilet til afdelingschef Palle Graff, hvori han anbefalede, at der blev givet direktøren følgende orientering:

"Bikubens overtagelse af Bornholmerbanken i 1992 foregik som en overtagelse af samtlige aktiver og passiver, hvorefter Bornholmerbanken blev erklæret konkurs.

I forbindelse med denne overtagelse foretog styrelsen en vurdering af de ekstraordinære hensættelser, som var krævet foretaget i Bornholmerbanken og tilkendegav overfor Bikuben i skrivelse af 12. februar 1992, at 125,7 mio. kr. ud af de samlede hensættelser kunne komme til fradrag hos Bikuben.

Styrelsens tilkendegivelser i sådanne tilfælde indebærer alene en vurdering af de merhensættelser, der må anses for allerede tabte hos det ophørende pengeinstitut i den konkrete situation og beror i sagens natur på et skøn baseret på de oplysninger, der er tilgængelige på det pågældende tidspunkt, idet det særligt bemærkes, at skønnet alene foretages når der ikke foreligger oplyst en konkret opgjørt købesum på det tidspunkt, hvor tilkendegivelserne udformes.

Såfremt købesummen derimod foreligger oplyst, udgør den et maksimum for opgørelsen af den skattemæssige merværdi af udlånene i det fortsættende pengeinstitut, men købsprisen udgør ikke nødvendigvis samme beløb som merværdien, idet en del af merværdien - efter en konkret vurdering - eventuelt kan kvalificeres som goodwill.

Tilkendegivelsen, sammenholdt med ligningsrådets anvisning, indebærer derfor alene, at den kommunale ligningsmyndighed vil være afskåret fra at ændre vurderingen af disse hensættelser, men det indebærer naturligvis ikke, at de sædvanlige skatteretlige principper, der regulerer opgørelsen af den skattepligtige indkomst, ikke skal følges.

Afstemningen af købesummen med vurderingen af hensættelserne er et almindeligt ligningsmæssigt spørgsmål, som henhører under den kommunale ligningsmyndigheds kompetence."

Jørgen Egelund udarbejdede endvidere et notat af 13. juni 1994

til Told- og Skattestyrelsens direktion vedrørende Bikubens overtagelse af Bornholmerbanken i 1992, hvori bl.a. er anført følgende:

"...

1. Baggrund

Bikuben overtog i 1992 aktiver og passiver fra Bornholmerbanken A/S. Der forelå ikke fusion.

Styrelsen vurderede de overtagne engagementer med henblik på at fastlægge hvor stor en del af de foretagne merhensættelser, der kunne overføres til Bikuben.

Af de oplysninger, der forelå på daværende tidspunkt, udgjorde den underbalance man overtog fra Bornholmerbanken mellem 85 og 148 mio. kr. alt efter hvilket forudsætninger, der blev lagt til grund ved beregningerne.

2. Bikubens selvangivelse for 1992

Bikuben har i selvangivelsen for 1992 direkte fratrukket 125,7 mio. kr i indkomsten, mens den overtagne underbalance, der nu viser sig at være på 68,4 mio. kr., ikke har påvirket indkomsten. Dette indebærer, at Bikuben betragter de 125,7 mio. kr. som et ubetinget fradrag i lighed med Sparekassen Nordjyllands standpunkt i sagen vedrørende Himmerlandsbanken.

3. Eventuel korrektion af Bikubens indkomst i 1992

Lægges styrelsens opfattelse til grund - således at merprisen (underbalancen) for de overtagne aktiver og passiver udgør overgrænsen for hensættelserne - vil indkomsten umiddelbart skulle forhøjes med forskellen mellem 125,7 og 68,4 eller 57 mio. kr.

Det er dog ikke sikkert, at beløbet bliver så stort, idet Bikuben i sin redegørelse til Københavns Fondsbørs af 8. november 1993 anfører, at de ikke har fået fradrag for hverken den betydelige underbalance (de 68 mio. kr.) eller fusionsomkostningerne. Der foreligger ingen indikation af fusionsomkostningerne og tallene vil kun kunne fremskaffes ved henvendelse til Bikuben.

.....

5. Andre forhold vedrørende Bikubens overtagelse af pengeinstitutter.

Bikuben fusionerede i 1991 med Sparekassen Sydjylland, hvor de foretagne merhensættelser blev fordelt efter forhandling med styrelsen. Det har efterfølgende vist sig, at grundlaget for denne vur-

dering formentlig er ændret.

Styrelsen tilkendegav derfor i 1993, at man ville gennemgå fordelingen endnu en gang med henblik på at vurdere, om ikke en større andel af disse skulle have været udgiftsført hos Sparekassen Sydjylland.

Sagen blev stillet i bero på grund af Himmerlandsbanksagen."

I brev af 14. juli 1994 til Bikuben redegjorde Told- og Skattestyrelsen herefter for, hvilke forudsætninger styrelsen var gået ud fra ved meddelelsen af tilsagnet af 12. februar 1992, herunder at det over for styrelsen var blevet oplyst, at den underbalance, som Bikuben skulle overtage fra Bornholmerbanken, udgjorde mellem 85 og 148 mio. kr. afhængig af, hvilke vurderingsprincipper der anvendtes, idet styrelsen samtidig anmodede Bikuben om en række oplysninger. I Bikubens besvarelse af 2. august 1994 af denne henvendelse er bl.a. anført følgende:

"....
Told- og Skattestyrelsen redegjorde ikke i sit brev af 12. februar 1992 for de forudsætninger, som måtte ligge til grund for styrelsens afgørelse.

Afgørelsen blev truffet efter, at der den 11. februar 1992 med Told- og Skattestyrelsen og repræsentanter fra Bikuben var afholdt møde, hvor spørgsmålet om den skattemæssige behandling af hensættelser til imødegåelse af tab på udlån og garantiforpligtelser var blevet drøftet, og der herunder var foretaget en vurdering af de overtagne udlån og garantier med henblik på at fastslå i hvilket omfang merhensættelserne, der var opgjort af Bikuben ved overtagelsen, kunne føres til udgift i Sparekassen Bikuben A/S's 1992 selvangivelse.

Vi må klart understrege, at Told- og Skattestyrelsen i forbindelse med Bikubens overtagelse af Bornholmerbanken fik forelagt samtlige relevante oplysninger i sagen og herunder på mødet den 11. februar 1992 havde lejlighed til en indgående drøftelse af de skattemæssige aspekter i sagen med Bikubens repræsentanter.

På mødet i Told- og Skattestyrelsen den 11. februar 1992 har Bikuben ikke oplyst, at underbalancen, Bikuben overtog fra Bornholmerbanken, udgjorde mellem 85 og 148 mio. kr. afhængig af, hvilke vurderingsprincipper, der anvendes.

Vi tillader os i den forbindelse at gøre opmærksom på den mellem Bornholmerbanken A/S u/konkurs og

Sparekassen Bikuben A/S den 10. februar 1992 indgåede overenskomst.

...."

I et brev af 13. september 1994 underskrevet af Jørgen Egelund fastholdt Told- og Skattestyrelsen, at styrelsen alene havde fået de oplysninger om underbalancens størrelse, som fremgik af Told- og Skattestyrelsens brev af 14. juli 1994. I Bikubens svar herpå af 26. september 1994 hedder det:

"Told- og Skattestyrelsens brev af 13. september 1994 giver os anledning til på ny at påpege, at Bikuben ikke på mødet den 11. februar 1992 har oplyst, at den underbalance, Bikuben overtog fra Bornholmerbanken, udgjorde mellem 85 og 148 mill. kr., afhængigt af, hvilke vurderingsprincipper, der anvendtes, jfr. brev af 2. august 1994 fra Bikuben til Told- og Skattestyrelsen. På mødet blev der foretaget en konkret gennemgang og vurdering af de overtagne lån og garantier med henblik på at fastslå, i hvilket omfang merhensættelserne, der var opgjort af Bikuben ved overtagelsen, kunne føres til udgift i Bikubens selvangivelse for 1992.

Vi kan endvidere bekræfte, at overenskomsten ikke er udleveret til Told- og Skattestyrelsen på mødet den 11. februar 1992, men skal fastslå, at alle relevante oplysninger var fremme på det pågældende møde."

Skatteministeriet anmodede i oktober 1994 advokat Jesper Lett om dennes vurdering af Bikubens retsstilling efter modtagelsen af Told- og Skattestyrelsens tilsagnsskrivelse af 12. februar 1992. I advokatens udtalelse, som forelå den 16. december 1994, konkluderes, at Bikuben efter advokatens opfattelse ikke kunne kræve tilsagnet opretholdt. Told- og Skattestyrelsen har imidlertid i en redegørelse af 17. oktober 1995 vurderet, at Bikuben ud fra erstatningsretlige grundsætninger må antages at have krav på at blive stillet, som om tilsagnet vedrørende Bornholmerbanken kunne have været gyldigt. Skattemyndighederne har derfor ikke forhøjet Bikubens skatteansættelse for 1992 med forskellen mellem de i tilsagnsskrivelsen anførte 125,7 mio. kr. og den endeligt konstaterede underbalance på 68,4 mio. kr.

5. Jørgen Egelunds fremstilling og retsopfattelse.

Jørgen Egelund har vedrørende Bikubens overtagelse af Sparekassen Sydjylland forklaret, at han ikke kan huske mere fra møderne end det, som fremgår af Philip Noes's sagsreferat. Han kan således ikke huske, om han og Noes drøftede betydningen af, at de for første gang stod over for en skattepligtig fusion. Han kan heller ikke huske, om der var oplysninger fremme, som kunne belyse købesummens størrelse, men han mener det ikke (Forhørsprotokollen s. 24).

Det er hans opfattelse, at Ligningsrådets anvisning fra 1989, som han selv har været med til at udarbejde (forhørsprotokollen s. 22), var anvendelig på alle pengeinstitutoverdragelser. Anvisningen foreskriver, at der skal være fuld overensstemmelse mellem de regnskabsmæssige og skattemæssige tabshensættelser, men tillader samtidig, at dette udgangspunkt fraviges i tilfælde, hvor Finanstilsynet har krævet ekstraordinært store afskrivninger ud fra en likvidationsbetragtning.

Der var i Sparekassen Sydjyllands regnskaber foretaget en meget kraftig regnskabsmæssig nedskrivning af sparekassens engagementer som følge af, at man stod rimelig tæt på en tvangsmæssig situation. Skattemyndighederne havde derfor på grundlag af 1989-anvisningen mulighed for at forhøje engagementernes skattemæssige indgangsværdi for Bikuben (forhørsprotokollen s. 30). Dette gælder, selv om anvisningen for så vidt kun giver mulighed for at skønne over hensættelsernes værdi i det ophørende pengeinstitut. Egelund gør i den forbindelse gældende, at der er tale om en refleksvirkning, idet det ophørende pengeinstituts skattemæssige afståelsessum svarer til den skattemæssige anskaffelsessum for det overtagende pengeinstitut (forhørsprotokollen s. 28).

Selv om den skattemæssige indgangsværdi ved skattepligtige fusioner og i tilfælde, hvor der foreligger køb af aktiver, som udgangspunkt skal svare til købsprisen, behøver købsprisen efter Egelunds opfattelse ikke nødvendigvis at være en pris, der svarer til den regnskabsmæssigt nedskrevne værdi. Han mener derfor, at der er mulighed for at skønne over, hvad en eventu-

el merpris egentlig er udtryk for, og om den skal placeres på engagementer eller på andre aktiver. Skattemyndighederne kan således, uanset et aktivs regnskabsmæssigt nedskrevne værdi, gå ind og ændre værdiansættelsen, hvilket han begrundet med, at der ved overtagelsen af et nødlidende pengeinstitut ikke foreligger modstående interesser mellem parterne (forhørsprotokollen s. 25). Ved en skattepligtig fusion bør købesummen efter hans opfattelse fastsættes ud fra en selvstændig skattemæssig værdiansættelse uden kobling hverken til ombytningsforholdet mellem aktierne eller til de regnskabsmæssige værdier, og opgaven for Told- og Skattestyrelsen bliver herved nøjagtig den samme som ved de skattefrie fusioner, nemlig at udøve et skøn over den skattemæssige værdi af de overtagne engagementer (forhørsprotokollen s. 42-43).

Tilsagnsskrivelsen af 26. juni 1991 til Bikuben skal efter Egelunds forklaring forstås på den måde, at Told- og Skattestyrelsen via hensættelserne har fastsat den skattemæssige indgangsværdi, således at engagementernes skattemæssige værdi er blevet større end den regnskabsmæssige (forhørsprotokollen s. 25). Told- og Skattestyrelsen var på grundlag af en engagementsgennemgang af Bikuben blevet bedt om at vurdere engagementerne og har herefter udtalt sig om, hvor stor en del af hensættelserne, der skal ligge hos henholdsvis sparekassen Sydjylland og Bikuben. Man fastsatte altså udgangspunktet for beregningerne af, hvor hensættelserne kom til at ligge, hvilket efter Egelunds opfattelse er det samme som at fastsætte den skattemæssige indgangsværdi. Tilsagnets formulering om, at de 500 mio. kr. kan føres til udgift i Bikubens regnskab ultimo 1991, er således blot en beskrivelse af konsekvenserne af, at den skattemæssige indgangsværdi bliver forøget ud over den regnskabsmæssige. Forklaringen på den valgte formulering skal formentlig søges i anvisningen og i det, som skal vurderes, ligesom de tidligere sager vedrørende skattefrie fusioner muligvis har været brugt som paradigme (forhørsprotokollen s. 27).

Jørgen Egelund har vedrørende Bikubens overtagelse af **Bornholmerbanken** forklaret, at han kan huske, at han om mandagen drøftede med Noes, at det var første gang, at man i kontoret

stod over for en pengeinstitutoverdragelse, som ikke skete som led i en fusion (forhørsprotokollen s.32). Er der ikke tale om en fusion, skal der ved vurderingen af hensættelserne også lægges vægt på den konkrete overtagelsessum, således at man efterfølgende kan reducere hensættelserne, ifald de ikke kan rummes inden for prisen (se Egelunds forklaring i undersøgelsesrettens retsbog s. 373).

Bikuben fremlagde på mødet den 11. februar 1992 med finanskontoret en oversigt over udviklingen i Bornholmerbankens hensættelser og egenkapital gennem de sidste 5 år, som bl.a. viste, at egenkapitalen i 1991 skønnedes at være mellem -85,9 mio. kr. og -148,8 mio. kr. At dette bilag findes i Told- og Skattestyrelsens sag, viser efter Egelunds opfattelse, at finanskontoret har interesseret sig for underbalancens størrelse. Oversigten må endvidere have dannet udgangspunkt for drøftelserne herom uden, at han dog i dag kan huske indholdet af disse drøftelser. Han kan heller ikke huske, om finanskontoret fik forevist andet materiale, som kunne belyse underbalancens størrelse. Han vil ikke mene, at overdragelsesaftalen af 10. februar 1992 mellem Bikuben og Bornholmerbankens konkursbo har været fremme på mødet, ligesom han ikke vil mene, at det har været nævnt, at Bikuben overtog en anslået underbalance på 65 mio. kr. Var dette tilfældet, havde man jo i så fald fået fastlagt overgrænsen for, hvilke merhensættelser der kunne tillades overført (forhørsprotokollen s. 34).

Selv om der i tilsagnsskrivelsen af 12. februar 1992 står, at Told- og Skattestyrelsen kan tiltræde, at 125,7 mio. kr. af den opgjorte merhensættelse kan føres til udgift i Sparekassen Bikubens 1992-regnskab, må enhver efter Egelunds opfattelse kunne sige sig selv, at det ikke var meningen at give en eller anden form for ultimofradrag eller alternativt et helt ulovligt fradrag. Noget sådant ville enten have været meningsløst, fordi det ville udligne sig det efterfølgende år, eller have været direkte ulovligt. Ifølge Egelunds forklaring var det, som blev tiltrådt med skrivelsen, derimod, at den skattemæssige indgangsværdi kunne forøges med 125,7 mio. kr. i forhold til, hvad den regnskabsmæssigt var nedskrevet til (forhørsprotokollen s. 35).

Jørgen Egelund har om begge tilsagnsskrivelserne forklaret, at der ikke var tale om endelige tilsagn om, at Bikuben kunne opnå fradrag. Tilsagnene kunne således ændres, hvis de oplysninger og forudsætninger, som skrivelserne var baseret på, ikke holdt stik. Bikubens selvangivelser var endvidere undergivet normal ligning. Var det ligningsmyndighedens opfattelse, at købesummen skulle opgøres på en sådan måde, at Told- og Skattestyrelsen havde vurderet forkert, måtte ligningsmyndigheden rette henvendelse til Told- og Skattestyrelsen herom, således at styrelsen fik mulighed for at ændre sin vurdering (forhørsprotokollen s. 27-28). Told- og Skattestyrelsen kunne ikke foregribe ligningen for så vidt angik værdiansættelsen af andre aktivtyper. Det fulgte derimod af 1989-anvisningen, at Told- og Skattestyrelsen havde eneret på at vurdere engagementerne, men selvfølgelig ikke uafhængig af købesummen (forhørsprotokollen s. 28 og 34). Han kan ikke huske, om det i forbindelse med skrivelsernes koncipering blev overvejet at præcisere de begrænsninger, som gjaldt for tilsagnene, men der var dengang en generel tendens til at gøre skrivelser og tilsagn så kortfattede som muligt (forhørsprotokollen s. 28 og s. 35).

Egelund bestrider, at tilsagnsskrivelserne er udtryk for, at der er givet tilladelse til succession i det ophørende pengeinstituts skattemæssige stilling. Der er alene tale om, at Told- og Skattestyrelsen har godkendt en nærmere fordeling af købesummen. Når der i en række notater tales om analogi, er dette således udtryk for, at styrelsen uden for tilfælde af skattefri fusion har anvendt den samme fremgangsmåde ved henrettelsernes vurdering som ved skattefri fusion (undersøgelsesrettens retsbog s. 373).

Det fremgår af den af Philip Noes afgivne vidneforklaring, at Philip Noes i det væsentlige er enig i Jørgen Egelunds sagsfremstilling og retsopfattelse.

6. Forhørslederens vurdering.

Temaet for den tjenestlige undersøgelse i forhold 3 og 4 er

alene at tage stilling til, om Jørgen Egelund begik tjenesteforseelser ved at besvare Bikubens henvendelser vedrørende hensættelser på overtagne engagementer som sket ved tilsagnsskrivelserne af 26. juni 1991 og 12. februar 1992.

Det falder således uden for den tjenstlige undersøgelse at tage stilling til, hvad der i øvrigt har været rejst af tvivlsspørgsmål vedrørende de omhandlede pengeinstitutoverdragelser, ligesom det falder uden for den tjenstlige undersøgelse at tage stilling til, om Bikuben har kunnet støtte ret på de meddelte tilsagn.

I det følgende redegøres under pkt. a først kort for retstilstanden vedrørende den skattemæssige behandling af hensættelser til tab hos pengeinstitutter. Under pkt. b kommenteres den af Jørgen Egelund tilkendegivne retsopfattelse. Derefter vurderes det under pkt. c, hvilke overvejelser Egelund må antages at have gjort sig i forbindelse med behandlingen af sagerne om Bikubens overtagelse af henholdsvis Sparekassen Sydjylland og Bornholmerbanken, og hvad der må antages at have været det tilsigtede indhold af tilsagnsskrivelserne af 26. juni 1991 og 12. februar 1992.

Min konklusion er gengivet neden for under pkt. d. Som anført her er det min opfattelse, at Egelund, da han afgav tilsagnene på Told- og Skattestyrelsens vegne, ikke havde gjort sig klart, at sagerne i retlig henseende adskilte sig fra de pengeinstitutoverdragelser, som han som kontorchef for finanskontoret tidligere havde fået forelagt, og at tilsagnene derfor er afgivet under indtryk af en retsvildfarelse. Selv om der som følge heraf blev givet tilsagn om overførelse af hensættelser, som lovligt ikke kunne gives, har jeg dog ikke fundet tilstrækkelig anledning til at antage, at Egelund i forhold 3 og 4 har gjort sig skyldig i tjenesteforseelser, der bør give anledning til tjenstlige sanktioner mod ham.

a. Den skatteretlige behandling af tab og hensættelser ved overdragelse af pengeinstitutter er udførligt gennemgået i Frank Poulsens beretning s. 619-635 samt i advokat Svenning Andersens redegørelse fra oktober 1995 om overdragelse af

pengeinstitutter i perioden 1984-1993. Jeg er enig i den retlige vurdering af problemstillingen, som er kommet til udtryk de anførte steder, og som nu også har fundet udtryk i Skatteministeriets cirkulære af 16. marts 1995 om den skattemæssige behandling af udvalgte forhold i forbindelse med overdragelse af pengeinstitutvirksomhed.

Retstilstanden og praksis på området kan i korthed gengives således:

Det er et almindeligt skatteretligt grundprincip baseret på statsskattelovens §§ 4-6, at kun konstaterede tab kan fradrages. Dette princip blev tidligt i praksis modificeret for pengeinstitutters vedkommende. Det har derfor i mange år været anerkendt, at pengeinstitutter har adgang til at foretage hensættelser til imødegåelse af tab på debitorer, selv om tabet endnu ikke er endeligt konstateret.

Hensættelsessystemet fungerer på den måde, at pengeinstituttet ved hvert regnskabsårs afslutning foretager en hensættelse til imødegåelse af tab på debitorer. Hvis denne hensættelse (ultimohensættelsen) er større end den hensættelse, der blev foretaget året før (primohensættelsen), har pengeinstituttet fradrag for merhensættelsen. Hvis ultimohensættelsen er mindre end primohensættelsen, bliver pengeinstituttet tilsvarende beskattet af denne fremgang i værdien på debitorerne. Pengeinstituttet har derudover fradrag for de i årets løb konstaterede tab.

Det følger af det anførte, at et pengeinstitut gennem hensættelsesreglerne har en vis mulighed for at fremrykke det skattemæssige fradrag for tab på en debitor. Da slutresultatet under alle omstændigheder bliver, at pengeinstituttet får et fradrag, der svarer til det faktisk konstaterede tab på den pågældende debitor, er hensættelsesreglerne alene periodiseringsregler.

De hensyn, der ligger bag retten til i den skattepligtige indkomst at fradrage hensættelser til imødegåelse af tab, er af en anden karakter end de hensyn, som ligger bag de regnskabs-

mæssige hensættelsesregler, som er båret af forsigtighed, og som derfor fører til hellere at hensætte for meget end for lidt. Disse modsat rettede hensyn har især givet anledning til problemer i tilfælde, hvor Finanstilsynet (tidligere Bank- og Sparekassetilsynet) har stillet krav om, at et kriserampt pengeinstitut skal foretage yderligere regnskabsmæssige hensættelser til imødegåelse af tab.

I 1985 traf det daværende Statsskattedirektorat efter forhandlinger med Skattedepartementet og skatteministeren en principiel afgørelse i en sådan sag - den såkaldte "Kronebank-sag" - som er offentliggjort i TfS 1985/191, og som har været den ledende afgørelse for efterfølgende sager som udtryk for administrativ praksis på området. Sagen vedrørte en skattefri fusion. Statsskattedirektoratet tilkendegav i afgørelsen, at den ophørende bank ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst skulle benytte det hidtil benyttede princip for fradrag for konstaterede tab og hensættelser til sandsynliggjorte tab, idet det dog samtidig var Statsskattedirektoratets opfattelse,

"...at det ikke i skattemæssig henseende kunne kræves, at banken udgiftsførte sådanne hensættelser til ikke-konstaterede tab, som banken efter udtrykkelig krav fra Tilsynet med Banker og Sparekasser regnskabsmæssigt havde foretaget under hensyn til banklovgivningens særlige engagementskrav og bankens aktuelle situation".

I slutningen af 1989 vedtog Ligningsrådet en ny anvisning vedrørende pengeinstitutternes hensættelser til tab. I anvisningen hedder det bl.a.:

"Pkt. 1.

Ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst skal der som udgangspunkt være overensstemmelse mellem hensættelser til imødegåelse af tab på udlån og garantidebitorer samt korrespondentmellemværender opgjort efter reglerne i Finanstilsynets bekendtgørelse om pengeinstitutters regnskabsaflæggelse mv. af 28. november 1988 og Finanstilsynets bekendtgørelse af 21. december 1987 om visse kreditinstitutters regnskabsaflæggelse og de tilsvarende skattemæssige hensættelser.

....

Pkt. 2.

Udgangspunktet om ensartede regnskabsmæssige og

skattemæssige hensættelser på udlån og garantidebitorer mv. fraviges, såfremt de regnskabsmæssige hensættelser overstiger de krav, som følger af nævnte bekendtgørelser.

Pkt. 3.

Udgangspunktet kan ligeledes fraviges i de tilfælde, hvor Finanstilsynet har krævet ekstraordinære store hensættelser ud fra en likvidationsbetragtning.

Ptk. 4.

Kontrol med hensættelserne foretages af statsskattedirektoratet eller af amtsskatteinspektorerne.
...."

1989-anvisningen kræver således, at der i den almindelige løbende drift som alt overvejende hovedregel skal være fuld overensstemmelse mellem de regnskabsmæssige og de skattemæssige tabshensættelser, men at dette udgangspunkt kan fraviges, hvor Finanstilsynet har krævet ekstraordinært store hensættelser ud fra en likvidationsbetragtning. Finanstilsynet vil i krisesituationer kræve, at der ikke alene fratrækkes de tab, der aktuelt må anses for lidt, men at der også tages hensyn til fremtidige tab på de aktuelle engagementer. Baggrunden herfor er, at det i en krisesituation regnskabsmæssigt - og af hensyn til indskyderne i pengeinstituttet - ikke længere er forsvarligt at bruge en going concern vurdering, idet det i stedet må vurderes, om der er dækning for pengeinstituttets forpligtelser, hvis dets aktiver skal realiseres på kort sigt. Dette indebærer, at de regnskabsmæssige hensættelser ikke længere er dækkende for de skattemæssige principper, der er grundlaget for behandlingen af tabshensættelserne.

Det vil normalt tillige være i det nødlidende pengeinstituts egen interesse, at det ikke er forpligtet til at lægge Finanstilsynets konservative vurdering til grund for den skattemæssige værdiansættelse af engagementerne. Et pengeinstitut kan således - som andre selskaber - fremføre et skattemæssigt underskud til fradrag i de næste 5 års skattemæssige overskud, jf. ligningslovens § 15, stk. 1. Er underskuddet ikke anvendt inden for denne periode, mister pengeinstituttet adgangen til at modregne den ikke udnyttede del af underskuddet, hvilket

indebærer, at et pengeinstitut, der midlertidigt er i økonomiske vanskeligheder, alt andet lige foretrækker ikke at forøge driftsunderskuddet med yderligere ekstraordinære hensættelser på debitorer.

Fortsætter pengeinstituttet som selvstændig enhed, vil der normalt ikke være problemer vedrørende senere udnyttelse af underskuddet. Det kan derimod blive et problem, hvis det nødlidende pengeinstitut overtages af et andet pengeinstitut. Der er ikke i 1989-anvisningen taget stilling til denne problematik.

Reglerne herom er forskellige alt efter, om pengeinstitutoverdragelsen gennemføres efter regler, som giver mulighed for skattemæssig succession, eller på anden måde.

Sker overdragelsen som en *skattefri fusion*, følger det af fusionsskattelovens regler, at der ikke kan fremføres underskud til det fortsættende pengeinstitut, hverken fra det ophørende eller det fortsættende pengeinstitut, jf. fusionsskattelovens § 8, stk. 6. Fusionsskatteloven bygger samtidig på et successionsprincip, hvorved forstås, at det fortsættende selskab, for så vidt angår de overtagne aktiver og passiver, fuldt og helt indtræder i det ophørende selskabs skattemæssige stilling, jf. fusionsskattelovens § 8. Det fortsættende selskab succederer således i det ophørende selskabs skattemæssige positioner med hensyn til skattemæssig anskaffelsesværdi, afskrivninger o.s.v.

Dette indebærer, at det fortsættende pengeinstitut skattemæssigt indtræder i det ophørende pengeinstituts værdiansættelse af udlånene ultimo året før fusionen. Det bliver herved muligt skattemæssigt at overføre et potentielt tab til det fortsættende pengeinstitut. Det afgørende i den forbindelse er, at tabet ikke anses for skattemæssigt realiseret før eller i forbindelse med overdragelsen. Det er derfor af afgørende betydning at få fastlagt, hvilken del af det nødlidende pengeinstituts regnskabsmæssige hensættelser, der skattemæssigt kan anses for ekstraordinære, således at der ikke skal ske fradrag efter de skattemæssige principper allerede inden eller i for-

bindelse med fusionen.

Der er i april-redegørelsen fra 1995 om overdragelse af pengeinstitutter i perioden 1984-1993 og i advokat Svenning Andersens redegørelse fra oktober 1995 om samme emne redegjort for, at der med udgangspunkt i "Kronebanksagen" udviklede sig en praksis, hvorefter Statsskattedirektoratet/Told- og Skattestyrelsen i samarbejde med de involverede pengeinstitutter lagde fast, hvilke af de af Bank- og Sparekassetilsynet/Finanstilsynet krævede yderligere hensættelser, der var ordinære, og derfor medførte tilsvarende fradrag før fusionen, og hvilke der var ekstraordinære. De hensættelser, som ikke blev sidestillet med konstaterede tab, kunne herefter på grund af successionen overføres som hensættelser i det fusionerede pengeinstitut og dér fratrækkes i takt med, at de pågældende beløb faktisk blev tabt.

Sagerne blev behandlet af det pågældende kontor (finanskontoret) på egen hånd, uden at afdelingschefen eller direktionen ses at have interesseret sig for disse sager, hverken konkret eller mere generelt (se Svenning Andersens redegørelse s. 26). De tilsagn, som blev givet, var i overensstemmelse med den velvillige praksis, som var blevet lagt med "Kronebank-sagen" (Svenning Andersen s. 31). Nogle af tilsagnene tillod efter deres ordlyd det fortsættende pengeinstitut skattemæssigt at fratække de ekstraordinære regnskabsmæssige hensættelser fra det ophørende pengeinstitut i fusionsåret. Som antydnet af Svenning Andersen s. 39 var dette mindre korrekt, idet afgørelsen af, hvad det fortsættende pengeinstitut skulle hensætte i regnskabet, måtte afhænge af en vurdering af engagementerne ved udgangen af fusionsåret. Der var imidlertid - som anført af Svenning Andersen anførte sted - næppe tale om, at Told- og Skattestyrelsen med tilsagnene gav tilladelse til, at det fortsættende pengeinstitut kunne fravige sine almindelige hensættelseskriterier.

Statsskattedirektoratets/Told- og Skattestyrelsens praksis med efter begæring at fordele merhensættelserne på ordinære og ekstraordinære hensættelser fortsatte efter vedtagelsen af 1989-anvisningen, der efter skattemyndighedernes opfattelse

var udtryk for en kodificering af gældende ret, jf. herved Svenning Andersens redegørelse s. 137. Selv om 1989-anvisningen ikke efter sin ordlyd tager stilling til overdragelsestilfælde, er det klart, at den er anvendelig, hvor det fortsættende pengeinstitut succederer i det ophørende pengeinstituts skattemæssige stilling.

Foreligger der en *skattepligtig fusion*, eller gennemføres pengeinstitutoverdragelsen som en *aftale om salg af aktiver*, findes der ingen særregler om skattemæssig succession. Overdrages et nødlidende pengeinstituts aktiver på en af disse måder, betyder det derfor, at overdragelsessummen afgør, om det ophørende pengeinstitut har realiseret et tab. Dette tab er i givet fald tabt såvel i regnskabsmæssig som i skattemæssig henseende og kan ikke overføres til det fortsættende pengeinstitut. Det erhvervende pengeinstitut kan på sin side ikke tabe mere på de overtagne engagementer end den pris, engagementerne er overtaget til. Denne pris udgør overgrænsen for, hvor store hensættelser det erhvervende pengeinstitut kan foretage på de overtagne engagementer, og det overtagne pengeinstituts hensættelser skal ske under anvendelse af pengeinstituttets sædvanlige principper for vurdering af udlån.

b. Som redegjort for oven for under pkt. 5 har Jørgen Egelund givet udtryk for den retsopfattelse, at Told- og Skattestyrelsen i medfør af 1989-anvisningen har haft en særlig kompetence til at skønne over den skattemæssige indgangsværdi af de engagementer, som Bikuben overtog fra Sparekassen Sydjylland og fra Bornholmerbanken. Ved skattepligtige fusioner er der efter Egelunds opfattelse i realiteten tale om at udøve samme skøn over den skattemæssige værdi af de overtagne engagementer som ved skattefrie fusioner, mens skønnet ved overdragelse af et pengeinstituts aktiver og passiver skal holde sig inden for den samlede købspris.

Jeg er ikke enig i denne retsopfattelse.

Den fordeling af Sparekassen Sydjyllands og Bornholmerbankens hensættelser på allerede konstaterede tab og ekstraordinære hensættelser, som Told- og Skattestyrelsen foretog forud for

tilsagnsskrivelserne af 26. juni 1991 og 12. februar 1992, var kun meningsfuld, såfremt Bikuben kunne succedere i Sparekassen Sydjyllands og Bornholmerbankens skattemæssige stilling. Dette var ikke tilfældet. Bikubens muligheder for at foretage hen-sættelser på de overtagne engagementer var 100% afhængig af anskaffelsesprisen for engagementerne. Overdragelsesaftalens vilkår måtte således som udgangspunkt lægges til grund, uanset om Bikuben havde påtaget sig at betale mere eller mindre for engagementerne, end de regnskabsmæssigt var nedskrevet til. 1989-anvisningen var derfor uden betydning for Bikubens rets-stilling i forhold til de overtagne engagementer.

Ved et pengeinstituts overtagelse af et andet nødlidende pen-geinstitut vil parterne ofte ikke have modstående interesser, hvad angår fordelingen af det samlede vederlag mellem de for-skellige aktivtyper. Det betyder, at de summer, som parterne evt. har fastlagt i deres overdragelsesaftale, ikke nødvendig-vis er bindende for skattemyndighederne, idet det overtagende pengeinstitut kan have en interesse i at henføre den størst mulige del af den samlede anskaffelsessum til de aktivtyper, som giver de bedste fradragsmuligheder. Dette indebærer, at det fortsættende pengeinstitut kan have en interesse i på for-hånd at indhente skattemyndighedernes stillingtagen til par-ternes aftale om vederlagets fordeling. Denne situation har imidlertid intet med 1989-anvisningens kontrolregler at gøre.

c. Det er dernæst min vurdering, at den af Egelund forfægtede retsopfattelse ikke har ligget til grund for tilsagnsskrivel-serne af 26. juni 1991 og 12. februar 1992. Jeg har således ikke fundet holdepunkter for at antage, at skrivelserne alene har tilsigtet at give udtryk for Told- og Skattestyrelsens skøn over den skattemæssige indgangsværdi af de overtagne en-gagementer, således som Jørgen Egelund og Philip Noes har for-klaret.

Efter min opfattelse var man i finanskontoret ikke opmærksom på, at sagerne i retlig henseende adskilte sig fra de penge-institutoverdragelser, som finanskontoret tidligere havde fået forelagt. Man behandlede derfor sagerne på samme måde som tid-ligere, hvilket medførte, at tilsagnsskrivelserne fik samme

indhold som de tilsagn, der var blevet givet i tidligere sager vedrørende skattefrie fusioner.

Jeg støtter denne opfattelse på følgende omstændigheder:

Ad Bikubens overtagelse af Sparekassen Sydjylland:

- Hverken Jørgen Egelund eller Philip Noes kan huske, at de gjorde sig særlige tanker i anledning af, at de denne gang stod over for en pengeinstitutoverdragelse, som ikke var en skattefri fusion (forhørsprotokollen s. 24 og s. 37).

- Egelund har forklaret, at han ikke mener, at der var oplysninger fremme, som kunne belyse købesummens størrelse (forhørsprotokollen s. 24). Dette støttes af Philip Noes's sagsreferat af 26. juni 1991 (citeret oven for under pkt. 2), hvori alene er redegjort for finanskontorets overvejelser ved vurderingen af de engagementer, som skulle overtages.

- Philip Noes, som har konciperet tilsagnsskrivelsen af 26. juni 1991, antager ifølge sin forklaring til forhørsprotokollen s. 37, at han har anvendt en tidligere sag vedrørende en skattefri fusion som paradigma.

- Af Philip Noes's sagsreferat fremgår, at finanskontoret var bekendt med, at fusionen ikke ville blive foretaget som en skattefri fusion. Det fremgår samtidig af sagsreferatet, at kontorets sagsbehandling uanset dette var den samme som i tidligere sager, idet den alene bestod i at gennemgå de engagementer, som Bikuben skulle overtage fra Sparekassen Sydjylland, med henblik på at fordele de yderligere hensættelser på allerede konstaterede tab og ekstraordinære hensættelser. Tilsagnet til Bikuben af 26. juni 1991 var ligeledes udformet som i tidligere sager, idet det var udformet som en tiltræden af, at 500 mio. kr. af den opgjorte merhensættelse på i alt 550 mio. kr. skattemæssigt kunne føres til udgift i Bikubens regnskab for 1991. Såvel sagsbehandlingen som tilsagnsskrivelsens formulering efterlader således det klare indtryk, at finanskontoret har behandlet sagen på samme måde som en skattefri fusion og således har givet tilladelse til, at de yderligere

regnskabsmæssige hensættelser, som ikke modsvarede af allerede konstaterede tab, kunne overføres til fradrag i Bikuben for at blive fratrukket dér i takt med, at de pågældende beløb rent faktisk blev tabt.

- Det notat af 26. juni 1991, som finanskontoret udarbejdede om sagen med henblik på at orientere Told- og Skattestyrelsens direktion, og som er citeret oven for under pkt. 2, efterlader samme klare indtryk. I notatet omtales sagen som en "fusion", d.v.s. det nævnes end ikke, at der var tale om en skattepligtig fusion.

- Philip Noes's notat af 24. februar 1993, som er refereret over for under pkt. 4, giver følgende beskrivelse af det tilsagn, som var blevet givet Bikuben: " TSS accepterede, at de 500 mio. kr. (af de i alt 550 mio. kr.) udgiftsføres i Bikubens regnskab ult. 1991." Heller ikke dette udsagn kan forstås på anden måde, end at Told- og Skattestyrelsen med tilsagnsskrivelsen af 26. juni 1991 havde accepteret, at Bikuben kunne fradrage hensættelser overført fra Sparekassen Sydjylland på i alt 500 mio. kr.

Ad Bikubens overtagelse af Bornholmerbanken:

Jørgen Egelund og Philip Noes har forklaret, at de var opmærksomme på, at der var tale om en overdragelse af aktiver og passiver, og at det derfor - med Philip Noes's ord (forhørsprotokollen s. 39) - lå "rimeligt klart", at overdragelsessummen udgjorde maksimum for det, der kunne deles ud på aktiverne. De har endvidere begge forklaret, at de må have baseret deres skøn over underbalancens størrelse - og dermed overdragelsessummen - på oplysningerne i det skema over hensættelsernes og egenkapitalens udvikling, som Bikuben havde udleveret på mødet den 11. februar 1992 (forhørsprotokollen s. 33-34 og s. 39-40). Følgende omstændigheder tyder imidlertid på, at også sagen om Bikubens overtagelse af Bornholmerbanken har været behandlet på samme måde som tidligere sager om skattefri fusion og uden tanke for, at købesummen kunne have en betydning:

- i sin orientering af 10. februar 1992 til skatteministeren

(gengivet oven for under pkt. 3) giver Egelund udtryk for, at størstedelen af de nødvendige merhensættelser "i overensstemmelse med praksis" formentlig vil kunne "fratrækkes hos Bikuben".

- Philip Noes's sagsreferat af 12. februar 1992 (ligeledes gengivet oven for under pkt. 3) indeholder ingen oplysninger, som viser, at finanskontoret har interesseret sig for overdragelsessummen. Den oversigt over udviklingen i Bikubens egenkapital og hensættelser, som Egelund og Noes henviser til i forhørsprotokollen henholdsvis s. 33 og s. 39, er i sagsreferatet omtalt som en oversigt over "udviklingen i hensættelserne gennem de sidste 5 år", og det er alene denne del af oversigten, som kommenteres i sagsreferatet.

- I Philip Noes's sagsreferat beskrives grundlaget for Told- og Skattestyrelsens skøn på følgende måde:

"...
Vurderingen af, hvilke tabshensættelser, der skal indgå i Bikubens regnskaber og hvilke der skal henføres til Bornholmerbankens regnskab beror på et skøn kombineret med den administrative praksis, som er etableret på området.
..."

Havde finanskontoret været opmærksom på, at Bikubens tabshensættelser på de overtagne engagementer ikke måtte overstige overdragelsessummen, havde det været naturligt at omtale dette som en vigtig begrænsning for skønnet.

- Det fremgår af næstsidste afsnit i Philip Noes's sagsreferat, at Bikuben på mødet den 11. februar 1992 må have omtalt den overdragelsesaftale, som den 10. februar 1992 var blevet indgået mellem Bikuben og konkursboets kurator. Havde finanskontoret interesseret sig for overdragelsesaftalen, har det derfor formodningen for sig, at man ville have udbedt sig nærmere oplysninger herom, hvorved det ville være fremgået, at den anslåede overdragelsessum androg ca. 65 mio. kr.

- Konklusionen på mødet den 11. februar 1992 med Bikuben blev ifølge Philip Noes's sagsreferat, at Told- og Skattestyrelsen

kunne tilslutte sig, "at der foretages en reduktion efter skøn på 35 mio. kr. af Bikubens merhensættelse på + 160,7 mio. kr. I Bikuben bliver der dermed en merhensættelse til fremførsel på 125,7 mio. kr.". Tilsagnet til Bikuben af 12. februar 1992 var i overensstemmelse hermed udformet som en tiltræden af, at 125,7 mio. kr. af den opgjorte merhensættelse på i alt 160,7 mio. kr. skattemæssigt kunne føres til udgift i Bikubens 1992-regnskab. Såvel sagsbehandlingen som de anvendte formuleringer tyder således på, at også denne sag er blevet behandlet på samme måde som tidligere pengeinstitutoverdragelser vedrørende skattefrie fusioner, og at Told- og Skattestyrelsen på denne baggrund har givet tilladelse til, at 125,7 mio. kr. af Bornholmerbankens yderligere regnskabsmæssige hensættelser på i alt 160,7 mio. kr. kunne overføres til Bikuben for at blive fratrukket dér i takt med, at de pågældende beløb rent faktisk blev tabt.

- I det notat af 26. august 1996 (medtaget i uddrag oven for under pkt. 4), som blev udarbejdet i finanskontoret umiddelbart efter afgivelsen af telefakskrivelsen vedrørende Sparekassen Nordjyllands overtagelse af Himmerlandsbanken, er om Bornholmer-banksagen anført følgende:

"...

Der har foreligget et enkelt tilfælde, hvor det nødlidende pengeinstitut (Bornholmerbanken) er gået konkurs. Bikuben overtog her samtlige aktiver og passiver.

Ud fra en analogibetragtning over til fusionstilfælde og i lyset af den konkrete situation blev der anvendt samme fremgangsmåde som i fusionstilfældene. Der blev her foretaget en konkret vurdering og dermed fordeling af tabshensættelserne på engagementerne mellem konkursboet og Bikuben.

..."

Dette udsagn kan for mig at se kun forstås på een måde, nemlig som en konstatering af, at sagen blev behandlet efter de regler, som gælder for skattefrie fusioner, hvilket svarer til det klare indtryk, som sagens akter efterlader.

Det er på denne baggrund min opfattelse, at de redegørelser, som Jørgen Egelund efterfølgende har givet vedrørende det ret-

lige grundlag for tilsagnene til Bikuben af 26. juni 1991 og 12. februar 1992, beror på en efterrationalisering.

d. Jeg må således konkludere, at det såvel ved tilsagnsskrivelsen af 26. juni 1991 vedrørende Bikubens overtagelse af Sparekassen Sydjylland som ved tilsagnsskrivelsen af 12. februar 1992 vedrørende Bikubens overtagelse af Bornholmerbanken har været tilsigtet at meddele Bikuben tilladelse til at overføre en større del af de regnskabsmæssige merhensættelser fra det ophørende pengeinstitut til Bikuben med henblik på at blive fratrukket i Bikubens skatteregnskab i takt med, at de pågældende beløb rent faktisk blev tabt. Da Bikuben overtog de to nødlidende pengeinstitutter uden skattemæssig succession, var der imidlertid ikke hjemmel til at give disse tilladelser. Bikubens adgang til at foretage hensættelser på de overtagne engagementer kunne ikke overstige anskaffelsesprisen, og Told- og Skattestyrelsen havde ingen hjemmel til at meddele Bikuben en videregående fradragsmulighed.

Jeg har dog ikke grundlag for at antage, at Jørgen Egelund har meddelt tilsagnene til Bikuben med viden om, at de var i strid med de skatteretlige regler. Det var således første gang, at Egelund, som ikke er jurist, skulle tage selvstændig stilling til en sag om overtagelse af et nødlidende pengeinstitut efter, at tidligere ligningschef, Christen Amby, havde forladt kontoret. Bikubens forespørgsler om de opståede hensættelsesproblemer har formentlig lignet de forespørgsler, som har været rettet til Told- og Skattestyrelsen i de tidligere sager, som Jørgen Egelund havde været med til at behandle. Det er derfor nærliggende at antage, at Jørgen Egelund i løbet af den korte sagsbehandlingstid, som han havde til rådighed, ikke er blevet opmærksom på, at hensættelsesproblemerne ved pengeinstitutoverdragelser, som sker som skattepligtige fusioner eller ved overdragelse af aktiver og passiver, ikke kan løses på samme måde, som hvis der havde foreligget en skattefri fusion. Det må derfor antages, at han har behandlet sagerne om Bikubens overtagelse af Sparekassen Sydjylland og Bornholmerbanken i den tro, at sagerne skulle behandles efter samme regler som de skattefri fusioner. Det er på den baggrund min opfattelse, at Egelund befandt sig i en retsvildfarelse, da han underskrev

tilsagnsskrivelserne af 26. juni 1991 og 12. februar 1992.

Ved min vurdering af, om Egelund disciplinært kan drages til ansvar herfor, har jeg lagt vægt på følgende omstændigheder:

Tjenestemandenslovens bestemmelser om disciplinær forfølgning vedrører tjenesteforseelser og strafbare forhold, jf. § 20, stk. 1. Loven indeholder ingen nærmere angivelse af, hvilke forhold der kan anses for en tjenstlig forseelse, men alene generelle bestemmelser om tjenestemandens pligter, jf. kapitel 3. Af betydning for den foreliggende sag er især bestemmelsen i lovens § 10, stk. 1, der har følgende ordlyd:

"Tjenestemanden skal samvittighedsfuldt overholde de regler, der gælder for hans stilling, og såvel i som uden for tjenesten vise sig værdig til den agtelse og tillid, som stillingen kræver."

Den tidligere tjenestemandenslov fra 1958 (lov nr. 154 af 7. juni 1958) indeholdt endvidere i § 3, stk. 2, følgende bestemmelse, der går tilbage til tjenestemandensloven af 12. september 1919:

Tjenestemanden er endvidere ved udførelsen af sine tjenestehandlinger pligtig at påse overholdelsen af den gældende lovgivning og andre for vedkommende forhold givne forskrifter."

I bemærkningerne til forslaget til den gældende tjenestemandenslovs § 10 er det - i overensstemmelse med betænkning nr. 483/1969 side 116-117 - som begrundelse for udeladelse af bestemmelsen anført, jf. Folketingstidende 1968/69, tillæg A sp. 3883:

"Bestemmelsen i ... § 3, stk. 2, har kommissionen ikke anset det for nødvendigt at opretholde. Den hidtil foreskrevne pligt for en tjenestemand til at påse overholdelsen af den gældende lovgivning og andre for vedkommende forhold givne forskrifter har efter ordlyden kunnet give anledning til tvivl med hensyn til pligtens rækkevidde. Endvidere bemærkes, at i det omfang en tjenestemand ifølge sine tjenesteplichter skal have indseende med borgernes og andre ansattes adfærd, må denne forpligtelse anses for at være en bestanddel af de for hans egen stilling gældende regler."

Nogen realitetsændring er derfor ikke tilsigtet med udeladelsen af den nævnte bestemmelse, og tilsidesættelse af retsregler i forbindelse med udførelsen af hvervet eller medvirken hertil udgør således fortsat et centralt område, hvor disciplinært ansvar kan komme på tale.

Det er dog ikke tilstrækkeligt til at pådrage en tjenestemand et disciplinært ansvar, at der objektivt set er sket en tilsidesættelse af retsregler i forbindelse med hvervet. Forholdet skal derudover kunne tilregnes tjenestemanden som i det mindste uagtsomt, jf. herved bl.a. Folketingets Ombudsmands beretning for 1994 s. 387, 1. spalte, med yderligere henvisninger til litteratur og praksis.

Om en tilsidesættelse af retsregler i forbindelse med hvervets udførelse bør få disciplinære konsekvenser, må efter min opfattelse i det hele taget bero på et samlet skøn, hvori bl.a. må indgå en hensyntagen til følgende omstændigheder:

- Foreligger der en bevidst tilsidesættelse af lovgivningen?
- Er afgørelsen truffet på et område med betydelig retlig usikkerhed?
- Under hvilke betingelser er afgørelsen truffet?
- Hvilke (saglige eller usaglige) hensyn motiverede afgørelsen?
- Var der tale om manglende dygtighed hos den pågældende?
o.s.v.

Egelund var ikke jurist, og der har ikke været megen vejledning at hente i de anvisninger, som fandtes på området, hvortil kom, at Egelund, da Christen Amby fratrådte som ligningschef den 31. marts 1991, må formodes at have mistet en værdifuld faglig støtte og vejleder. Sagsbehandlingen i de tidligere sager vedrørende overdragelse af nødlidende pengeinstitutter, som Egelund havde behandlet sammen med Amby, hav-

de for Egelunds vedkommende formentlig alene bestået i at fordele de ekstraordinære hensættelser mellem det ophørende og det fortsættende pengeinstitut. Oplysningerne i sagerne tyder på, at Bikuben har anmodet Told- og Skattestyrelsen om - i lighed med tidligere sager - at foretage en tilsvarende fordeling også i sagerne vedrørende Bikubens overtagelse af Sparekassen Sydjylland og Bornholmerbanken, og dette har formentlig været en medvirkende årsag til, at Egelund er gået ud fra, at der blot skulle foretages en sagsbehandling svarende til den, som han var vant til at foretage fra tidligere sager.

Egelund var samtidig fra de tidligere sager bekendt med, at det var et almindeligt politisk ønske, at der så vidt muligt skulle findes en løsning på opståede bankkriser, hvortil kom, at han fik sagerne forelagt under tidsmæssigt presserende omstændigheder.

Egelund orienterede i lighed med, hvad kontoret havde gjort i tidligere sager, ledelsen om de trufne afgørelser. Selv om sagerne samfundsmæssigt var af stor betydning, fandt ledelsen ikke anledning til at bede om en yderligere orientering. Egelund har på grund af sin retsvildfarelse næppe selv været klar over, at hans orientering af ledelsen var mangelfuld, og han var af samme grund heller ikke opmærksom på, at han burde have indhentet yderligere skatteretlig ekspertise.

Selv om Egelunds sagsbehandling i de to sager var kritisabel og resulterede i afgivelsen af ulovlige tilsagn, finder jeg under de anførte omstændigheder ikke, at forhold 3 og 4 kan bebrejdes Jørgen Egelund som tjenesteforseelser, der bør give anledning til tjenstlige sanktioner mod ham.

IV. Forhold 1 og 2. Sparekassen Nordjyllands overtagelse af aktiver og passiver fra Himmerlandsbanken.

Den tjenstlige undersøgelse er rettet mod Carsten Jarlov, René Mikkelsen og Jørgen Egelund for så vidt angår forhold 1, og mod Eigil Mølgaard og Peter Sylvest Larsen for så vidt angår forhold 2.

1. Baggrunden for den tjenstlige undersøgelses iværksættelse.

Himmerlandsbanken A/S i Hobro var i august 1993 i betydelige økonomiske vanskeligheder. Sparekassen Nordjylland påtog sig efter anmodning fra Finanstilsynet at foretage en vurdering af bankens engagementer og indgik efterfølgende i forhandlinger om eventuel overtagelse af engagementer fra banken. I disse forhandlinger, som foregik i dagene fra den 20. til den 23. august 1993 tidligt om morgenen, deltog - udover repræsentanter for de to pengeinstitutter - repræsentanter for Finanstilsynet, Industriministeriets departement, Told- og Skattestyrelsen og kammeradvokaturen. Der blev indgået en rammeaftale mellem pengeinstitutterne, hvorefter Sparekassen Nordjylland overtog visse aktiver og passiver fra Himmerlandsbanken, og den 23. august 1993, kl. 03.39, sendte Told- og Skattestyrelsen en telefaxskrivelse til sparekassen med følgende indhold:

"Vedr. Sparekassen Nordjyllands overtagelse af aktiver og passiver fra Himmerlandsbanken"

I forbindelse med Sparekassen Nordjyllands overtagelse af aktiver og passiver fra Himmerlandsbanken skal vi bekræfte, at vi - ud fra en helt skønsmæssig vurdering - kan samtykke i, at hensættelsesbeløb på engagementer, som Sparekassen Nordjylland overtager fra Himmerlandsbanken, kan ansættes til 173 mio kr.

Dette hensættelsesbeløb kan indgå i Sparekassen

Nordjyllands fremtidige opgørelse af den skattepligtige indkomst."

Himmerlandsbanken blev den 23. august 1993 erklæret konkurs, og bankens afdelinger åbnede samme dag som en del af Sparekassen Nordjylland. Sparekassens skattemæssige stilling i henhold til telefakskrivelsen gav i den følgende tid anledning til omfattende offentlig debat, og der blev i Folketinget stillet spørgsmål og afholdt flere samråd om sagen. Den 3. november 1993 fremsatte justitsministeren forslag til folketingsbeslutning om nedsættelse af en undersøgelsesret i medfør af retsplejelovens § 21 a. Forslaget blev vedtaget énstemmigt den 4. november 1993. Undersøgelsesretten fik ifølge folketingsbeslutningen følgende kommissorium:

"Undersøgelsesretten skal undersøge og klarlægge begivenhedsforløbet omkring det tilsagn, som den 23. august 1993 blev meddelt Sparekassen Nordjylland i forbindelse med sparekassens overtagelse af engagementer fra Himmerlandsbanken.

På baggrund heraf skal undersøgelsesretten vurdere, hvilken retsstilling der må antages at tilkomme Sparekassen Nordjylland. I vurderingen skal indgå eventuelle berettigede forventninger, som fra statens side måtte være skabt hos sparekassen."

Af bemærkningerne til beslutningsforslaget fremgik bl.a. følgende:

"...

6. Regeringen skal understrege, at man er indstillet på i forhold til Sparekassen Nordjylland straks at drage de eventuelle konsekvenser, herunder de økonomiske, af undersøgelsesrettens konklusioner. Det skal samtidig understreges, at såfremt den gennemførte undersøgelse giver anledning hertil, vil regeringen umiddelbart i samråd med Folketingets partier foranstalte yderligere undersøgelser, der kan danne grundlag for, at der kan drages de fornødne konsekvenser af alle sagens aspekter i forhold til ministre og andre implicerede personer."

Undersøgelsesretten afgav beretning den 19. september 1994 med følgende konklusion (s. 698 - 699):

"Det er undersøgelsesrettens resultat, at Sparekassen Nordjylland A/S i medfør af den ved Told- og

Skattestyrelsens telefaxskrivelse af 23. august 1993 meddelte tilladelse har krav på i indkomståret 1993 og/eller i efterfølgende indkomstår skatteretligt at kunne foretage fradrag for hensættelser på i alt 173 mio kr. på de engagementer, som sparekassen pr. 22. august 1993 overtog fra Himmerlandsbanken A/S, uden at det vederlag, som sparekassen har præsteret for overtagelse af bankens aktiver eller bestemmelsen i ligningslovens § 15 begrænser adgangen hertil.

Dette resultat gælder, uanset at telefaxskrivelsen med den forståelse, som undersøgelsesretten har lagt til grund, efter rettens opfattelse indeholder en tilladelse, som ikke lovligt kunne meddeles, og uanset om ulovligheden af tilladelsen for så vidt måtte føre til, at tilladelsen anses for ugyldig, idet der fra statens side ved tilladelsen, som sparekassen disponerede på grundlag af, er skabt en sådan - berettiget - forventning hos sparekassen om en retsstilling som beskrevet, at sparekassen, hvad enten der ved vurderingen anvendes forvaltningsretlige eller erstatningsretlige synspunkter, må stilles, således som den ville være stillet, hvis tilladelsen havde været lovlig."

Som omtalt i indledningen til nærværende beretning fandt Skatteministeriet og Erhvervsministeriet, at undersøgelsesrettens konklusion gav grundlag for iværksættelse af en undersøgelse mod direktør Carsten Jarlov, direktør René Mikkelsen og kon-torchef Jørgen Egelund samt mod direktør Eigil Mølgaard og vicedirektør Peter Sylvest Larsen. Efter at de pågældende havde afgivet udtalelser over for de respektive ministerier i henhold til tjenstemandslovens § 20, stk. 1, blev beslutningen om den tjenstlige undersøgelse meddelt dem ved skrivelser af 27. december 1994.

Fra Skatteministeriets skrivelser til **Carsten Jarlov, René Mikkelsen og Jørgen Egelund** citeres:

"Skatteministeriet finder, at undersøgelsesrettens konklusioner må lægges til grund for den videre behandling af denne sag. Der er således af Told- og Skattestyrelsen givet tilladelse til et fradrag, der i henhold til de gældende regler på dette område ikke kunne gives. På baggrund af Deres deltagelse i den sagsbehandling, herunder ministerforelæggelse, der resulterede i det ulovlige fradrag, er det, som sagen foreligger oplyst, fortsat ministeriets opfattelse, at der er en formodning for, at De har gjort Dem skyldig i tjensteforseelse.

De synspunkter, som Deres bisidder har anført i sin udtalelse, kan således efter Skatteministeriets opfattelse ikke afkræfte denne formodning.

Skatteministeriet finder det herefter rigtigst, at der iværksættes en tjenstlig undersøgelse mod Dem efter reglerne i tjenestemandslovens kapitel 4".

Fra Erhvervsministeriets skrivelser af 27. december 1994 til **Eigil Mølgaard og Peter Sylvest Larsen** citeres:

"Erhvervsministeriet finder, at undersøgelsesrettens konklusioner må lægges til grund for den videre behandling af denne sag. Der er således af Told- og Skattestyrelsen givet en tilladelse til et fradrag, der i henhold til de gældende regler på dette område ikke lovligt kunne gives. Tilladelsen er givet som et led i et samlet sagsforløb, hvori der både har deltaget embedsmænd fra Told- og Skattestyrelsen og fra Finanstilsynet samt en repræsentant for Kammeradvokaten.

Som sagen foreligger oplyst, er det fortsat Erhvervsministeriets opfattelse, at der er en formodning for, at De i dette samlede sagsforløb ikke sikrede Dem, at alle relevante oplysninger om sparekassens økonomiske krav og om baggrunden herfor blev videregivet til Told- og Skattestyrelsens embedsmænd på fyldestgørende måde, og at der på denne baggrund er en formodning for, at De har gjort Dem skyldig i tjensteforseelse.

De synspunkter, som Deres bisidder har anført i sin udtalelse, kan således efter Erhvervsministeriets opfattelse ikke afkræfte denne formodning.

Erhvervsministeriet finder det derfor rigtigst, at der iværksættes en tjenstlig undersøgelse mod Dem efter reglerne i tjenestemandslovens kapitel 4".

2. Temaet for undersøgelsen.

Bisidderne for Carsten Jarlov, René Mikkelsen og Jørgen Egelund har bestridt rigtigheden af Frank Poulsens vurdering og konklusion, idet de har bestridt, at der med telefaxen af 23. august 1993 blev indrømmet Sparekassen Nordjylland et ubetinget skattefradrag på 173 mio kr. til udnyttelse i 1993 eller i senere år uden tidsmæssige begrænsninger.

Temaet for den tjenstlige undersøgelse i forhold 1 er i den

forbindelse alene at tage stilling til, om Carsten Jarlov, René Mikkelsen og Jørgen Egelund begik en tjenesteforseelse ved at afgive telefaxen af 23. august 1993. Det falder derimod uden for den tjenstlige undersøgelse at tage stilling til andre spørgsmål, herunder om Sparekassen Nordjylland har kunnet støtte ret på det meddelte tilsagn.

I relation til Eigil Mølgaard og Peter Sylvest Larsen er den tjenstlige undersøgelse begrænset til at vurdere, om de har forholdt embedsmændene fra Told- og Skattestyrelsen de oplysninger, som er nævnt i forhold 2, og i bekræftende fald om dette kan bebrejdes dem som en tjenesteforseelse.

I det følgende opridses under punkt 3 den del af forhandlingsforløbet omkring Sparekassen Nordjyllands overtagelse af Himmerlandsbanken, hvori Told- og Skattestyrelsens tjenestemænd var indblandet. Der redegøres herunder bl.a. for hovedpunkterne i de forklaringer, som er blevet afgivet over for undersøgelsesretten ved Frank Poulsen og under den tjenstlige undersøgelse af de involverede tjenestemænd og af tidligere skatteminister Ole Stavad.

Derpå følger i punkt 4 min vurdering af forhold 1. Som anført her er det min opfattelse, at hensigten med telefaxskrivelsen af 23. august 1993 var at give Sparekassen Nordjylland tilladelse til at få overført ekstraordinære hensættelser på 173 mio kr. fra Himmerlandsbanken uden nogen købesumsbegrænsning. Da Sparekassen Nordjylland ikke succederede i Himmerlandsbankens skattemæssige stilling, kunne et sådant tilsagn lovligt ikke gives, jf. min gennemgang ovenfor i kapitel III, pkt. 6, litra a, af de skatteretlige regler. Det er dog samtidig min opfattelse, at det ikke kan afvises, at Told- og Skattestyrelsens tjenestemænd på det tidspunkt, da tilsagnet blev afgivet, var af den opfattelse, at tilsagnet var lovligt.

Jeg har derfor ikke anset det for bevist, at nogen af tjenestemændene skulle have begået en forsætlig tjenesteforseelse. Telefaxskrivelsen af 23. august 1993 var bl.a. baseret på en forudsætning om, at der tidligere havde været et fortilfælde, nemlig Bikubens overtagelse af Bornholmerbanken. Jeg har i

den forbindelse rejst kritik mod Carsten Jarlov og René Mikkelsen for at have tiltrådt telefaxen uden at have sikret sig, at der forelå den fornødne indsigt i, hvad der var foregået i Bornholmerbanksagen. Jeg har endvidere kritiseret René Mikkelsen for at have ydet en utilstrækkelig faglig rådgivning. Hvad angår Jørgen Egelund, har også han ydet en utilstrækkelig rådgivning. Det er dog samtidig min opfattelse, at han har givet udtryk for de betænkeligheder, som han kunne se, at der var. Jeg har under hensyn hertil ikke fundet fuldt tilstrækkeligt grundlag for at antage, at han har gjort sig skyldig i en tjenesteforseelse, som bør give anledning til disciplinær sanktion mod ham.

Det bemærkes, at jeg generelt i forhold 1 har taget hensyn til de meget belastende omstændigheder, hvorunder Told- og Skattestyrelsen blev bedt om at træffe en afgørelse.

Min vurdering af forhold 2 fremgår af punkt 5 nedenfor. Jeg har her redegjort for, at der efter min opfattelse intet belæg er for at antage, at Finanstilsynets tjenestemænd har forholdt Told- og Skattestyrelsens tjenestemænd oplysninger af betydning for sagen. Det påhvilede i øvrigt Told- og Skattestyrelsens tjenestemænd selv at sørge for, at sagen var behørigt oplyst, forinden man afgav tilsagnet af 23. august 1993. Told- og Skattestyrelsens tjenestemænd havde derfor selv anledning til at stille uddybende spørgsmål om det forventede indhold af overdragelsesaftalen mellem Sparekassen Nordjylland og Himmerlandsbanken, såfremt man fandt, at nærmere oplysninger herom var af betydning for afgørelsen. Jeg finder det på denne baggrund af tvivlsom rigtighed, at forhold 2 overhovedet er blevet inddraget i den tjenstlige undersøgelse.

3. Forløbet fra fredag den 20. august til tidlig mandag morgen den 23. august 1993.

Der er over for undersøgelsesretten ved Frank Poulsen og under den tjenstlige undersøgelse afgivet en række til dels modstridende forklaringer om ovennævnte forhandlingsforløb samt om det tilsigtede indhold af telefaxskrivelsen af 23. august

1993.

Frank Poulsens beretning indeholder i den forbindelse en minuttøs gennemgang af, hvad alle involverede personer har forklaret om begivenhedsforløbet time for time.

De fem tjenestemænd, som er involveret i den tjenstlige undersøgelse, samt Philip Noes, Bjarne Knudsen og tidligere skatteminister Ole Stavad er under den tjenstlige undersøgelse blevet genafhørt om forløbet. De har herunder alle vedstået den forklaring, som de tidligere har afgivet for undersøgelsesretten. Der har endvidere været enighed om, at de forklaringer, som blev afgivet for undersøgelsesretten af Christoffer Bo Bramsen og Leo Lundgren Larsen, kan tillægges bevisværdi efter princippet i retsplejelovens § 965 c, stk. 4.

I det følgende gives et resumé af den del af forhandlingsforløbet, hvori Told- og Skattestyrelsens tjenestemænd var indblandet, og af, hvad de involverede personer har forklaret herom.

Det er ubestridt, at Told- og Skattestyrelsen blev kontaktet første gang om sagen fredag den 20. august 1993 om eftermiddagen, hvor kontorchef Jørgen Egelund telefonisk blev kaldt til møde i Finanstilsynet af vicedirektør Peter Sylvest Larsen. Jørgen Egelund gav møde sammen med skatterevisor Bjarne Knudsen.

Der er af Bjarne Knudsen den 23. august 1993 udarbejdet sålydende notits om mødet den 20. august 1993:

"Vedrørende Sparekassen Nordjyllands eventuelle overtagelse af dele af Himmerlandsbanken.

Fredag den 20. august 1993

Finanstilsynet anmodede Told- og Skattestyrelsen om at give møde i Finanstilsynet for drøftelse af en løsningsmodel for et nødlidende pengeinstitut.

På mødet orienterede dir. Eigil Mølgaard om, at sagen drejede sig om Himmerlandsbanken, der efter en gennemgang af de foretagne hensættelser for halvårsregnskabet for 1993, ikke længere kunne opfylde

kapitalkravene.

Finanstilsynet havde derfor forsøgt at finde en løsning hvorved "skaden" blev mindst mulig.

Derfor var der rettet henvendelse til Sparekassen Nordjylland, hvor den foreløbige model skulle være, at Sparekassen Nord overtager Himmerlandsbankens aktiv- og passivmasse undtagen det mest belastende engagement - K/S Rebild, ca. 50 mio kr. - idet der verserer en retssag vedrørende investorernes egentlige hæftelse m.v.

Eigil Mølgaard meddelte, at der skulle findes en løsning inden mandag den 23. august 1993, idet Finanstilsynet ikke kunne tillade, at Himmerlandsbanken over for omverdenen fremstod som going.

Han var dog opmærksom på, at der i forbindelse med fordelingen af hensættelserne, i lighed med tidligere sager, skal foretages en skattemæssig vurdering af hensættelserne, hvorfor Told- og Skattestyrelsen er anmodet om at deltage i den afsluttende fase af løsningsmodellen.

Faktiske forhold:

Himmerlandsbanken har i regnskabet foretaget en merhensættelse på 56 mio kr.

Sparekassen Nordjylland har efter en gennemgang af engagementerne fundet, at der efter sædvanlige principper bør foretages yderligere hensættelser med 146 mio kr., der fordeler sig således:

Store 70 mio kr.

Mindre 60 mio kr. heraf 50 mio som førstegangshensættelser.

Datter 16 mio kr.

Direktør Giversen (Spar Nord) meddelte, at der efter hans opfattelse kan overføres i alt 173 mio til Spar Nord.

Dette beløb er sammensætningen af Himmerlandsbankens merhensættelse i forhold til norm. med i alt 27 mio med tillæg af den af Spar Nord foretagne merhensættelse.

Herefter blev principperne for den skattemæssige vurdering af hensættelser, i forbindelse med tidligere fusioner af pengeinstitutter, drøftet.

J.E. meddelte, at der efter hans opfattelse her er tale om en ny situation, idet der ikke foretages en fusion mellem pengeinstitutterne men et egentligt køb af en del af Himmerlandsbanken.

Eigil Mølgaard mente dog at en lignende situation var til stede i forbindelse med Bikubens overtagelse af Bornholmerbanken.

J.E. kunne ikke umiddelbart erindre det faktiske forhold i denne sag, hvorfor han ikke turde udtale sig om det endelige resultat.

Skov Knudsen (Kammeradvokaten) forespurgte om den tidligere praksis Told- og Skattestyrelsen havde anlagt i forbindelse med tidligere bankfusioner.

J.E. redegjorde for, hvorledes TSS i disse sager, i samarbejde med parterne, havde gennemgået de omhandlede engagementer og ud fra en konkret vurdering havde fordelt de foretagne hensættelser.

Skov Knudsen forespurgte herefter om TSS ikke havde et hjemmelsproblem, og især i denne sag hvor der i praksis er tale om køb af en del af en virksomhed og sammenlignede dette med f.eks. køb af en maskine, hvor den faktiske købspris var aftalt til 100, men man ønskede en teknisk skattemæssig anskaffelsessum på 120.

Spørgsmålet blev besvaret bekræftende, men at der i de omhandlede situationer var forsøgt at fastlægge en ensartet praksis.

Det blev endeligt aftalt med Sylvest Larsen, at TSS ville gennemgå engagementerne, såfremt det fornødne materiale ville være til stede og herefter fremkomme med et indstilling til i hvilket omfang hensættelser ville kunne fremføres."

Lørdag den 21. august 1993 foretog Jørgen Egelund og Bjarne Knudsen en gennemgang af Himmerlandsbankens engagementer sammen med repræsentanter fra Himmerlandsbanken. Sparekassen Nordjylland havde ikke sendt nogen, som kunne repræsentere sparekassen under denne gennemgang. Der er afgivet modstridende forklaringer om, hvorvidt Jørgen Egelund allerede lørdag eftermiddag orienterede Sylvest Larsen telefonisk om sin vurdering af sagen.

Søndag den 22. august 1993 ringede Egelund efter at have drøftet sagen telefonisk med René Mikkelsen til Sylvest Larsen og meddelte, at Told- og Skattestyrelsen ikke kunne imødekomme Sparekassen Nordjyllands ønske om at få overført hensættelser på i alt 173 mio kr. Der er afgivet modstridende forklaringer om indholdet af disse telefonsamtaler.

Efter henstilling fra Finanstilsynet gennemgik Egelund søndag eftermiddag sammen med Philip Noes og Bjarne Knudsen akterne fra sagen om Bikubens overtagelse af Bornholmerbanken. Der er afgivet modstridende forklaringer om, hvorvidt Egelund herefter på ny drøftede sagen telefonisk først med René Mikkelsen og derpå med Sylvest Larsen. Det må dog antages, at der søndag eftermiddag blev givet en tilbagemelding fra Told- og Skattestyrelsen til en eller anden i Finanstilsynet. At der fandt en sådan tilbagemelding sted, er således nævnt i de notater, som blev udarbejdet vedrørende sagen i slutningen af august og i den første del af september 1993, jf. nedenfor.

Søndag den 22. august 1993 kl. 23 blev Told- og Skattestyrelsens direktør, Carsten Jarlov, ringet op af daværende departementschef i Industriministeriet, Christoffer Bo Bramsen, som meddelte, at Sparekassen Nordjylland nu havde stillet et ubetinget krav om at få sine skatteønsker opfyldt. Efter en række telefonsamtaler, hvorunder bl.a. daværende skatteminister Ole Stavad blev orienteret, blev der efter midnat afholdt et møde i Finanstilsynet med deltagelse af Christoffer Bo Bramsen, Eigil Mølgaard, Peter Sylvest Larsen, Carsten Jarlov, René Mikkelsen, Jørgen Egelund og advokat Søren Skov Knudsen fra kammeradvokaturen. Efter at have fået en orientering om sagen fastholdt Told- og Skattestyrelsens tjenestemænd, at det skatteretligt ikke var muligt at imødekomme sparekassens krav. Der er afgivet modstridende forklaringer om, hvad der var baggrunden herfor. Efter at industriministeren og skatteministeren telefonisk var blevet underrettet om Told- og Skattestyrelsens holdning, fandt der med udgangspunkt i den tidligere sag om Bikubens overtagelse af Bornholmerbanken en drøftelse sted af, hvorvidt der alligevel skulle være en mulighed for at imødekomme sparekassens krav. Carsten Jarlov ringede herefter på ny til tidligere skatteminister Ole Stavad. Efter at denne på skift havde talt med Egelund, Skov Knudsen og Carsten Jarlov blev det besluttet alligevel at imødekomme sparekassens krav, hvorpå telefaxskrivelsen blev konciperet af Egelund, René Mikkelsen og Skov Knudsen i fællesskab. Der er afgivet modstridende forklaringer om, hvorledes sparekassens krav blev opfattet, og om, hvad der var det tilsigtede indhold af telefaxskrivelsen.

Skatteministeren gav efterfølgende udtryk for utilfredshed med, at det skulle være nødvendigt at behandle et så vigtigt spørgsmål midt om natten. Egelund blev i den anledning af Carsten Jarlov anmodet om at udarbejde et notat om sagen. Notatet, som er dateret 26. august 1993, indeholder som punkt 1 - 3 en gennemgang af baggrunden og tidligere praksis. Denne del af notatet er gengivet ovenfor i kapitel III, punkt. 4. Notatet indeholder i øvrigt følgende gennemgang af sagsforløbet i relation til Sparekassen Nordjyllands overtagelse af Himmerlandsbanken:

"4. Sagsforløb - i kronologisk orden

Fredag den 20/8/93

Om eftermiddagen kontaktes styrelsen fra Finanstilsynet, der meddeler, at der inden mandag morgen skal findes en løsning for Himmerlandsbanken, der ellers ikke vil kunne åbne mandag morgen, da den ikke længere er i stand til at opfylde kapitalkravene.

Der aftales møde med tilsynet, hvor Eigil Mølgaard orienterede om, at Sparekassen Nordjylland, ville overtage Himmerlandsbankens aktiver og passiver undtagen K/S Rebild, der skulle blive tilbage i Himmerlandsbanken og sikres via en garantiordning etableret af forskellige pengeinstitutter.

Han var dog opmærksom på de særlige skattemæssige problemer, der opstår ved den skattemæssige vurdering af tabshensættelserne, hvorfor Told- og Skattestyrelsen var anmodet om at deltage i den afsluttende fase af løsningsmodellen.

Faktiske forhold:

Himmerlandsbanken har i halvårsregnskabet pr. 30. juni 1993 foretaget hensættelse på 56 mio kr.

Sparekassen Nordjylland har efter en gennemgang af engagementerne fundet, at der bør foretages yderligere hensættelser med 146 mio kr.

Direktør Giversen (Sparekassen Nordjylland) meddelte, at der efter hans opfattelse ville kunne overføres i alt 173 mio til fradrag hos Sparekassen Nordjylland.

Dette beløb er den af Sparekassen Nordjylland foretagne merhensættelse plus forøgelse af hensættelsesbeløbet pr. 30. juni 1993 hos Himmerlandsbanken eller 27 mio kr.

Herefter blev principperne for den skattemæssige vurdering af hensættelser drøftet, og det blev tilkendegivet fra styrelsen, at der ikke kunne blive tale om en løsning, som den Himmerlandsbanken forestillede sig, da det lå betydeligt ud over, hvad der hidtil havde været praksis for.

Styrelsen anførte endvidere, at der er det problem, at der her ikke fusioneres, men der sker et egentligt køb af en del af Himmerlandsbanken.

Eigil Mølgaard anførte, at en lignende situation var til stede i forbindelse med Bikubens overtagelse Bornholmerbanken.

Skov Knudsen forespurgte, om styrelsen ikke havde et hjemmelsproblem, og specielt i denne sag, hvor der i praksis er tale om køb af en del af en virksomhed, hvor den faktiske købspris er aftalt.

Spørgsmålet blev besvaret bekræftende, men at der i de omhandlede situationer var forsøgt fastlagt en ensartet praksis med udgangspunkt i Kronebanksagen. Styrelsen ville dog undersøge nærmere, hvordan man havde forholdt sig i sagen vedrørende Bornholmerbanken.

Det blev derfor aftalt, at styrelsen ville gennemgå engagementerne, og herefter fremkomme med en vurdering af, i hvilket omfang hensættelser ville kunne overføres.

Lørdag den 21/8/93

Lørdag formiddag drøftes situationen med tilsynet og det aftales, at repræsentanter for Himmerlandsbanken skal komme til styrelsen, således at de enkelte engagementer kan gennemgås og vurderes. Denne gennemgang finder sted om eftermiddagen, men der drøftes ingen konkret fordeling, idet Sparekassen Nordjylland ikke er repræsenteret ved forhandlingen (direktør Giversen meddeler umiddelbart inden mødets start, at han ikke kan nå at deltage, fordi han skal tilbage til sin bestyrelse).

Engagementgennemgangen viser, at der i en række tilfælde formentlig ikke har været hensat tilstrækkeligt. Internt drøftes herefter en eventuel fordelingsnøgle efter samme principper som fusionsagerne. Det konkluderes, at det er svært skatteretligt at argumentere for en løsning, der indebærer en fordeling af hensættelserne.

Søndag den 22/8/93

Tilsynet orienteres om formiddagen om, at det næppe er muligt at finde en fordelingsløsning i den foreliggende situation.

Tilsynet vender senere på dagen tilbage og anmoder styrelsen om endnu engang at gennemgå og overveje de konkrete sager (især Bornholmerbanken), idet Sparekassen Nordjylland ikke kan acceptere en løsning, der indebærer, at man ikke kan overføre hensættelserne.

De konkrete sager, herunder Bornholmerbanken, vurderes af styrelsen om eftermiddagen og det tilkendes gives på denne baggrund over for tilsynet, at man på baggrund af den foreliggende situation kan acceptere en fordelingsmodel efter samme principper, som blev lagt til grund i Bornholmerbanken. Det tilkendes gives samtidig over for tilsynet, at et sandsynligt udfald af fordelingen ville indebære, at omkring 50% af hensættelsesbeløbet ville kunne overføres. Det anføres samtidig, at en konkret stillingtagen må afvente indholdet af den endelige aftale mellem parterne. Tilsynet anfører i samtalens løb, at den endelige aftale lige er ved at falde på plads.

Herefter kontaktes styrelsen først omkring midnat, hvor Skov Knudsen fortæller, at konstruktionen nu er faldet på gulvet, idet Sparekassen Nordjyllands bestyrelse kun vil acceptere en løsning, der indebærer, at alle merhensættelser foretaget i forbindelse med engagementsvurderingen skal kunne fratrækkes hos Sparekassen Nordjylland.

På et møde i Finanstilsynet samme nat besluttes det, efter omstændighederne med udgangspunkt i de hidtidige tilfælde at samtykke i, at der kan gives fradrag for 173 mio kr. i hensættelser, såfremt tabene rent faktisk konstateres."

I en redegørelse af 29. august 1993 til industriministeren om Himmerlandsbanken udarbejdet i Finanstilsynet er om forløbet i forhold til skattespørgsmålet bl.a. anført følgende:

"11. SKATTESPØRGSMÅLET I FORBINDELSE MED SPAREKASSEN NORDJYLLANDS OVERTAGELSE AF HIMMERLANDSBANKEN.

Under de afsluttende forhandlinger med Sparekassen Nordjylland opstod der problemer, fordi Told- og Skattestyrelsen ikke ville give Sparekassen Nordjylland tilladelse til, at indeværende års hensættelser på engagementerne i Himmerlandsbanken kunne indregnes i Sparekassen Nordjyllands skatteregnskab. Fra Sparekassen Nordjyllands side blev dette i sidste fase et krav.

I Finanstilsynets forhandlinger med Sparekassen Nordjylland om fusionsbetingelserne fremgik det af de håndskrevne noter, som Sparekassen Nordjylland udleverede, at der ved opgørelse af underbalancen i Himmerlandsbanken indgik en positiv værdi på 17 mio kr. svarende til 10% af det skattemæssige under-

skud.

Det var igennem hele forhandlingsforløbet Finanstilsynets bestemte indtryk, at såfremt Sparekassen Nordjylland ikke opnåede den skattemæssige fordel, anslået til 17 mio kr., ville forøgelsen af underbalancen kunne inddækkes på anden vis, f.eks. ved forøgelse af garantien på 30 mio kr.

"Underbalancen" på den del af Himmerlandsbanken, som sparekassen ville overtage, kunne imidlertid efter dens egen opstilling dækkes på flere måder (bl.a. bankdata, aktier og pensionsbidrag).

Ved forhandlinger til anden side skaffede Finanstilsynet (og Spar Nord selv) denne inddækning, og logisk måtte "kravet" om en skattemæssig fordel derfor være bortfaldet.

Den 22. august kl. ca. 21 meddelte Sparekassen Nordjylland imidlertid, at såfremt den ikke opnåede tilsagn om at kunne udnytte den skattemæssige værdi af nedskrivningen af aktiver i Himmerlandsbanken på 173 mio kr., krævede Sparekassen Nordjylland som kompensation herfor udbetalt kontant 41 mio kr.

Sparekassens holdning kom overraskende, idet den selv - efter Finanstilsynets mellemkomst - havde været i kontakt med Told- og Skattestyrelsen, ligesom både Finanstilsynet og Kammeradvokaten havde orienteret om skattemyndighedernes holdning.

Spørgsmålet blev løst ved forhandling mellem industriministeren, skatteministeren og Told- og Skattestyrelsen.

.....

Tilsynet formidler efter helt fast praksis en kontakt til skattemyndighederne, men går aldrig videre end at give de nødvendige informationer, som regel ved møder i tilsynets lokaler sammen med fusionsparterne.

Denne kontakt får tilsynet også skaffet i dette tilfælde og fik endog tilsagn fra Told- og Skattestyrelsen om, at medarbejdere derfra ville gennemgå en række af Himmerlandsbankens udlån i styrelsens lokaler lørdag eftermiddag den 21. august 1993. Her mødte direktøren for Himmerlandsbanken med sit arbejdsmateriale. Noget tilsvarende blev tilsendt fra Spar Nord, som imidlertid overraskende undlod at give møde.

Tilsynet har så sent som søndag den 22. august 1993 foreholdt Told- og Skattestyrelsen fortilfældet "Bikuben - Bornholmerbanken", men styrelsen kunne ikke finde sine sagsakter. Derfor bad tilsynet om en fornyet eftersøgning og en fornyet overvejelse af praksis, men igen var tilbagemeldingen negativ,

hvilket blev meddelt Spar Nords direktion. I forhold til de tal, der havde været på bordet, var besparelsen heller ikke mere relevant, jfr. ovenfor.

...."

Efter at være gjort bekendt med Finanstilsynets redegørelse blev der i Told- og Skattestyrelsen udarbejdet en kommentar hertil, som er dateret 9. september 1993 og underskrevet af Jørgen Egelund og Carsten Jarlov. Kommentaren, som er stilet til skatteministeren, lyder således:

"Finanstilsynets redegørelse til industriministeren om Himmerlandsbanken

Styrelsen har modtaget et uddrag af Finanstilsynets redegørelse til industriministeren om sagsforløbet i Himmerlandsbanken. Redegørelsen indeholder i punkt 11 en gennemgang af skattespørgsmålet.

Tilsynet giver her udtryk for (side 16), at styrelsen ikke kunne finde sine sagsakter.

Dette er naturligvis ikke korrekt.

Som det fremgår af redegørelsen, gennemgik medarbejdere i styrelsen engagementerne i Himmerlandsbanken lørdag eftermiddag sammen med direktøren og en medarbejder i Himmerlandsbanken. I denne forbindelse gennemgik styrelsen efterfølgende de sager, der tidligere havde været på området, og som var umiddelbart tilgængelige.

På denne baggrund blev der søndag formiddag over for tilsynet givet en negativ tilbagemelding.

Tilsynet vendte tilbage senere på dagen og anmodede om, at styrelsen endnu engang overvejede sagen.

Det blev derfor aftalt, at styrelsen ville finde og gennemgå de resterende (arkiverede) sager - herunder sagen vedrørende Bornholmerbanken.

Denne gennemgang blev foretaget i styrelsen om eftermiddagen, hvorefter der igen blev givet tilbagemelding til tilsynet. Styrelsen kunne fortsat ikke imødekomme Sparekassen Nordjyllands krav.

Yderligere skal det tilføjes, at styrelsen allerede om fredagen orienterede såvel Sparekassen Nordjylland, som tilsynet og Søren Skov Knudsen fra Kammeradvokaten om styrelsens fremgangsmåde i lignende sager.

Skov Knudsen gav her udtryk for, at han var enig med styrelsen i, at det skatteretligt ville være vanskeligt at nå til andet end den negative hold-

ning, som var styrelsens umiddelbare udgangspunkt.

På mødet i Finanstilsynet søndag nat gav Skov Knudsen imidlertid udtryk for, at han nu mente, at det ville være forsvarligt at nå til et positivt resultat for sparekassen ud fra en vurdering af styrelsens tidligere anvendte fremgangsmåder."

De forklaringer, som indgår i den tjenstlige undersøgelse, kan resumeres således:

Det bemærkes indledningsvis, at Egelund i alle sine forklaringer har fastholdt den retsopfattelse, som er beskrevet ovenfor i kapitel III, punkt 5. Vedrørende min vurdering heraf henvises til kapitel III, punkt 6, litra b.

Ad mødet i Finanstilsynet fredag eftermiddag den 20. august 1993:

Egelund har bl.a. forklaret (undersøgelsesrettens retsbog side 375 - 382, 557 - 560, forhørsprotokollen side 43 - 44), at han fik Sparekassen Nordjyllands ønske om at få overført hensættelser på i alt 173 mio kr. præsenteret under et møde, hvorunder han selv, Bjarne Knudsen, Sylvest Larsen, Mølgaard, advokat Skov Knudsen og direktør Giversen fra Sparekassen Nordjylland var til stede (undersøgelsesrettens retsbog side 377). Egelund tilkendegav på mødet, at det var udelukket at overføre et beløb i den størrelsesorden, og redegjorde i øvrigt for de generelle skattemæssige problemer, der knytter sig til en overtagelse i fusionstilfælde. Skov Knudsen gjorde opmærksom på, at der ikke ville blive tale om en fusion, og spurgte, om der herefter ikke var et hjemmelsproblem. Dette bekræftede Egelund, idet han samtidig gav udtryk for, at man kunne vurdere hensættelserne også uden for fusionstilfælde (retsbogen side 378). Drøftelserne angik således både fusions- og ikke-fusionstilfælde (retsbogen side 559). Det blev samtidig fastslået, at der i ikke-fusionstilfælde var en overgrænse for den skattepligtige anskaffelsessum svarende til købsprisen, som ikke vilkårligt kunne opskrives (retsbogen side 557). Dette blev illustreret med, at man ikke kunne afskrive 120 kr. på en trillebør, som man havde købt for 100 kr. Eksemplet var specielt møntet på Giversen, der havde den fejl-

agtige opfattelse, at man blot vilkårligt kunne overføre hensættelser fra det ene pengeinstitut til det andet (forhørsprotokollen side 43). Skov Knudsen oplyste, at der ikke forelå en overdragelsesaftale og dermed en købspris. Egelund gav på denne baggrund tilsagn om, at Told- og Skattestyrelsen ville foretage en gennemgang af Himmerlandsbankens engagementer og vurdere hensættelserne ved hjælp af de principper, redskaber og vurderingsmåder, der var anvendt i tidligere sager (retsbogen side 378). Egelund har bestridt, at der på mødet var oplysninger fremme, som kunne belyse størrelsen af den underbalance, som Sparekassen Nordjylland skulle overtage fra Himmerlandsbanken (forhørsprotokollen side 43).

Bjarne Knudsen har om mødet den 20. august 1993 afgivet en forklaring, som i det væsentlige svarer til Egelunds forklaring (undersøgelsesrettens retsbog side 364 - 366).

Leo Lundgren Larsen (konsulent i Finanstilsynet) har forklaret, at mødet den 20. august 1993 om eftermiddagen faldt i to dele (undersøgelsesrettens retsbog side 483 - 484). Deltagere i den første del af mødet var Lundgren Larsen og Vagn Andersen fra Finanstilsynet, Egelund, Bjarne Knudsen og direktør Giversen. Giversen udtrykte ønske om at få overført hensættelser på ca. 200 mio kr., som sparekassen kunne trække fra skattemæssigt. Egelund redegjorde herefter for, at sparekassen skulle købe Himmerlandsbankens aktiver og passiver, og at man måtte se på bankens resultat til dato. Hensættelserne skulle fordeles i normale og ekstraordinære. De kunne ikke bare overføres til det overtagende pengeinstitut, men der måtte håndhæves et nogenlunde ensartet princip fra bank til bank, hvorfor man måtte danne sig et overblik over de enkelte engagementer. Herefter forlod Jørgen Giversen, Lundgren Larsen og Vagn Andersen lokalet for at drøfte mulighederne for at foretage en fordeling af Himmerlandsbankens hensættelser. Mødet med Told- og Skattestyrelsens folk blev derpå genoptaget, idet deltagerne i denne del af mødet var Lundgren Larsen, Sylvest Larsen, advokat Skov Knudsen, Jørgen Egelund og Bjarne Knudsen (undersøgelsesrettens retsbog side 485). Under denne del af mødet, hvorunder Giversen ikke var til stede, anmodede Egelund Finanstilsynets folk om at indestå for den fordeling af hensæt-

telserne, som man var nået frem til, hvorefter 29 mio kr. ansås for ordinære og 173 mio kr. ansås for ekstraordinære. Det blev samtidig drøftet, hvad det er man betaler for, når man overtager et pengeinstitut, og det blev nævnt, at det var "summen af passiverne". Vist nok Sylvest Larsen nævnte, at Giversen havde beregnet underbalancen til 53 mio kr. (retsbogen side 485). Der var enighed om, at man ikke kunne afskrive på et større beløb end det, man havde betalt for det pågældende aktiv, og Skov Knudsen spurgte, om der ikke var et hjemmelsproblem (retsbogen side 486). Dette bekræftede Egelund, og der udspandt sig herefter en drøftelse af, hvad man kunne og ikke kunne. Både Sylvest Larsen og Skov Knudsen henviste i den forbindelse til Bornholmerbanksagen. Egelund kunne ikke huske meget om denne sag, men ville finde den frem. Det blev endvidere aftalt, at Egelund skulle have et møde lørdag med repræsentanter for Himmerlandsbanken og Sparekassen Nordjylland (retsbogen side 486).

Sylvest Larsen har forklaret (undersøgelsesrettens retsbog side 206 - 209, 523 - 524), at der, da Egelund og Bjarne Knudsen ankom til Finanstilsynet, blev afholdt et orienteringsmøde, hvori Sylvest Larsen, Mølgaard og advokat Skov Knudsen deltog, og hvorunder man ridsede situationen op for Egelund og Bjarne Knudsen (undersøgelsesrettens retsbog side 206). Egelund og Bjarne Knudsen havde herefter et møde med direktør Giversen, hvori tillige deltog Lundgren Larsen og Vagn Andersen fra Finanstilsynet. Der blev senere afholdt et møde med deltagelse af Egelund, Bjarne Knudsen, advokat Skov Knudsen, Lundgren Larsen og Sylvest Larsen. Egelund gav på dette møde udtryk for, at det for ham som skattemyndighed var en vanskelig sag, fordi der gjaldt andre skattemæssige principper end i en fusion. Egelund og Skov Knudsen drøftede, at der var en købspris, og at afskrivningsgrundlaget var lig med købsprisen, ligesom de drøftede spørgsmålet om, hvorvidt en analogi til fusionstilfælde var mulig i den foreliggende sag (retsbogen side 207 og side 208). Samtalen sluttede med, at det blev besluttet, at Egelund og Bjarne Knudsen skulle foretage en engagementsgennemgang lørdag (retsbogen side 208).

Af Sylvest Larsens håndskrevne notater fra mødet den 20. au-

gust 1993 med Told- og Skattestyrelsens folk fremgår bl.a. følgende:

"Egelund en handel her og nu

Skattev. vil ikke nødvendigvis anse dem for tabt

Egelund tidl. en gennemgang af eng. en konkret vurdering af eng.

NB!! Væsentlig udover hidtil

Meget vanskeligt foreneligt med hidtidig praksis

...

Egelund øvrige sager -

Sagen sætter fokus på

Købsprisen er udgangspk.

Analogi til fusionssager, hvor der sker en højere værdi end

...

NB!! fuldstændig udelukket med SN's ønske

Evt. Nyhensættelser, de er gamle skader, der nu rettes op

Merhensættelser - opdeling 50 - 70%, der føres med over

..."

Eigil Mølgaard har forklaret, at han bød Egelund og Bjarne Knudsen velkommen til Finanstilsynet og gav dem en kort orientering, men at han ikke deltog i de efterfølgende møder (undersøgelsesrettens retsbog side 242).

Ad engagementsgennemgangen lørdag den 21. august 1993:

Egelund har forklaret (undersøgelsesrettens retsbog side 382 - 385, 560, forhørsprotokollen side 44), at de involverede pengeinstitutters og Finanstilsynets materiale vedrørende Himmerlandsbankens engagementer og hensættelser lørdag eftermiddag blev bragt til Told- og Skattestyrelsen, hvor Egelund og Bjarne Knudsen gennemgik materialet sammen med to repræsentanter fra Himmerlandsbanken (undersøgelsesrettens retsbog side 382 -

383). Giversen meddelte derimod afbud til engagementsgennemgangen, da han skulle til møde med sin bestyrelse. Egelund havde om fredagen forstået på Giversen, at nogle af engagementerne antageligt ville vise sig at være mere værd, end de var nedskrevet til (forhørsprotokollen side 44). Himmerlandsbankens folk gav imidlertid udtryk for, at engagementerne var belastet af en del gamle skader, som burde have givet anledning til hensættelser tidligere. Egelund og Bjarne Knudsen skønnede derfor, at der kun kunne blive tale om at overføre hensættelser i størrelsesorden 50-60 mio kr., forudsat at dette beløb kunne rummes i prisen, som endnu ikke var opgjort (undersøgelsesrettens retsbog side 384). En endelig stillingtagen måtte dog afvente en efterfølgende gennemgang af engagementerne med sparekassens folk, som var dem, der havde lavet grundlaget for den regnskabsmæssige nedskrivning (retsbogen side 383, forhørsprotokollen side 44). De var enige om, at man i lighed med Bornholmerbanksagen kunne foretage et skøn og komme med en foreløbig og uforbindende melding (retsbogen side 384). Egelund har samme sted forklaret, at han lørdag omkring kl. 17 orienterede Sylvest Larsen om sine overvejelser, herunder om, at der forelå en fakturasituation, hvor der måtte tages hensyn til prisen, men at Told- og Skattestyrelsen formentlig ville kunne anerkende 50-60 mio kr., når man havde haft en forhandling med sparekassen. Han har ved nærmere eftertanke ændret sin forklaring til, at tilbagemeldingen lørdag var, at Told- og Skattestyrelsen ikke ville gå ind på at foretage en fordeling, således at det først var senere, om søndagen, at han tilkendegav, at der kunne ske en fordeling (retsbogen side 388 og forhørsprotokollen side 44).

Sylvest Larsen har bestridt, at han fik nogen tilbagemelding fra Egelund om lørdagen (undersøgelsesrettens retsbog side 526).

Bjarne Knudsen har forklaret, at Egelund efter deres engagementsgennemgang ringede til Finanstilsynet og meddelte - formentlig Sylvest Larsen - at der kunne overføres 50-60 mio kr. til sparekassen (undersøgelsesrettens retsbog side 369).

Ad forløbet søndag formiddag og eftermiddag:

Egelunds forklaringer om indholdet af de telefonsamtaler, som han om søndagen førte med René Mikkelsen og Sylvest Larsen, har været præget af nogen usikkerhed. Han havde ifølge sin oprindelige forklaring (undersøgelsesrettens retsbog side 385 - 386) en samtale søndag formiddag med René Mikkelsen, som ikke kendte sagen i forvejen. Egelund orienterede Mikkelsen om problemstillingen, herunder at der ikke var tale om en fusion, og om sin tilbagemelding til Finanstilsynet. Mikkelsen var efter nogen drøftelse enig i, at der var rimelige grunde til at gå ind i en fordelingsløsning, og at Egelund skulle fastholde den tidligere givne melding, d.v.s. at der ville kunne blive tale om at overføre hensættelser i størrelsesorden 50-60 mio kr., uden at der dog her og nu kunne gives et endeligt tilsagn. Egelund ringede herefter på ny til Sylvest Larsen og henholdt sig til sin tilbagemelding fra om lørdagen. Efter at være foreholdt Sylvest Larsens personlige notater, refereret nedenfor, forklarede Egelund derpå (undersøgelsesrettens retsbog side 386), at han kom i tvivl om, hvorvidt han og Sylvest Larsen på dette tidspunkt drøftede fordelingsspørgsmålet, eller om de drøftede, om der overhovedet var hjemmel til at foretage en fordeling.

Under genafhøringen af Egelund forklarede denne (undersøgelsesrettens retsbog side 560) om telefonsamtalen med Sylvest Larsen søndag formiddag, at problemet var, om man på det foreliggende grundlag skulle vurdere hensættelserne, eller om grundlaget var for usikkert. Der var derimod ikke noget problem med hensyn til hjemmelen, idet der i Ligningsrådets anvisning er hjemmel til at vurdere hensættelser både i og uden for fusionstilfælde. Når de drøftede, at der forelå en fakturasituation, var det for at påpege, at købsprisen var en afgørende faktor.

Det fremgår dernæst af Egelunds forklaring i undersøgelsesretten (dennes retsbog side 386 - 388), at han senere blev ringet op af René Mikkelsen, som anmodede ham om sammen med Philip Noes og Bjarne Knudsen at gennemgå de tidligere sager for at undersøge, om det var muligt at komme til et andet resultat

end det, der foreløbig var tilkendegivet. De tog ind til Told- og Skattestyrelsen, hvor de fandt Bornholmerbanksagen frem. Der var her ligeledes tale om køb og salg af aktiver og passiver uden for fusion. De var derfor enige om, at det grundlæggende var den samme konstruktion, der blev anvendt i de to sager. Da købsprisen var ukendt, var der - hvis Told- og Skattestyrelsen accepterede at foretage en fordeling af hensættelserne mellem Himmerlandsbanken og Spar Nord - en risiko for, at der efterfølgende skulle foretages en korrektion af hensættelserne. De overvejede derfor, om Told- og Skattestyrelsen overhovedet skulle inkludere sig på en vurdering af hensættelserne, men besluttede sig dog for at gøre dette. Efter drøftelse med René Mikkelsen ringede Egelund søndag omkring kl. 17 til Sylvest Larsen og meddelte, at de hensættelser, som kunne overføres til sparekassen, androg 50-60 mio kr., idet det fortsat var en forudsætning, at styrelsen kunne gennemgå engagementerne med sparekassen.

Under den tjenstlige undersøgelse har Egelund om sine samtaler med Sylvest Larsen forklaret (forhørsprotokollen side 44), at hans første melding var en blank afvisning af at tage stilling her og nu, hvilket især var begrundet i, at der var tale om en overtagelse af aktiver og passiver, hvorfor der var en grænse for, hvor meget sådanne engagementer kunne blive værd. Hans anden melding kom efter, at de havde gennemgået engagementerne på ny, og gik ud på, at man ud fra en rent foreløbig vurdering kunne anerkende en forhøjelse af den regnskabsmæssigt nedskrevne værdi i størrelsesorden 50-60 mio kr., men at den endelige vurdering først kunne foretages efter, at engagementerne var blevet gennemgået med Sparekassen Nordjyllands egne folk.

Om sine telefonsamtaler med René Mikkelsen har Egelund under den tjenstlige undersøgelse forklaret (forhørsprotokollen side 44 - 45), at han i løbet af søndagen og inden han meldte tilbage til tilsynet havde to telefonsamtaler med René Mikkelsen. Han kan ikke i dag holde disse telefonsamtaler ude fra hinanden, men det er sandsynligt, at de under den første telefonsamtale er blevet enige om ikke at gå ind i en engagementsvurdering, mens de under den anden telefonsamtale efter at have

drøftet sagen på ny er blevet enige om, at de godt i den foreliggende situation kunne foretage en vurdering af engagementerne. Han er sikker på, at der under denne telefonsamtale er blevet nævnt en beløbsstørrelse på 50-60 mio kr. René Mikkelsen var fuldstændig enig i "modellen", d.v.s. at de kunne foretage et skøn over værdien, selvom der forelå en delvis overtagelse af aktiver og passiver, og selvom der var en pris, der på et tidspunkt ville kunne opgøres.

Bjarne Knudsen har forklaret (undersøgelsesrettens retsbog side 369), at han om søndagen ankom til Told- og Skattestyrelsen på et tidspunkt, hvor Egelund og Philip Noes havde bragt sagen om Bornholmerbanken til veje og gennemgået denne. De drøftede herefter Bjarne Knudsens og Egelunds gennemgang af Himmerlandsbankens engagementer. Da de var enige om, at de principper og det grundlag, som var anvendt, var på linie med de tidligere sager, ringede Egelund til Finanstilsynet og meddelte formentlig Sylvest Larsen - at Told- og Skattestyrelsen fortsat var af den opfattelse, at de merhensættelser, der kunne overføres, måtte ansættes til 50-60 mio kr.

Philip Noes har forklaret på samme måde som Bjarne Knudsen (undersøgelsesrettens retsbog side 426).

René Mikkelsen har forklaret (undersøgelsesrettens retsbog side 447 - 448, 566 - 567 og forhørsprotokollen side 51 - 52), at han fik den første orientering om sagen, da Egelund ringede til ham søndag den 22. august 1993 om formiddagen. Egelund ønskede hans opbakning til at fastholde over for Finanstilsynet, at man ikke kunne anvende reglerne om skattefri fusion i den foreliggende situation, og den opbakning fik han (forhørsprotokollen side 51). René Mikkelsen fik forelagt en rent juridisk problemstilling, og der blev ikke drøftet nogle tal. Egelund ringede på ny ved middagstid og orienterede om, at Finanstilsynet anså sagen for alvorlig, hvorfor han ville blive ringet op af Mølgaard (undersøgelsesrettens retsbog side 447). Mikkelsen orienterede herefter telefonisk Jarlov om sagen, herunder at den praksis, som man tidligere havde brugt på fusioner, ikke kunne anvendes på det foreliggende tilfælde. Mikkelsen blev ringet op af Mølgaard lidt over middag. Mølgaard